

Saksbehandler: Berit Hagen Agøy

Saksdokumenter:

- Rapport nr. 29/2010 **Den norske kirkes delegasjon til LVFs generalforsamling 2010**
Rapport fra LVFs 11. generalforsamling 20.-27.07.2010 i Stuttgart
Letter to all Member Churches
Assembly Message
Statement: Action on the Legacy of Lutheran Persecution of "Anabaptists"
Kronikk og artikkel i Vårt Land
Rapport nr. 27/2010 **Anders Møller-Stray**
Rapport fra Pre-Assembly Youth Conference, Dresden, 11.-
16.07.2010
Rapport nr. 28/2010 **Berit Hagen Agøy**
Rapport fra treplanting i Wittenberg 19.07.2010

Oppfølging av LVFs generalforsamling 2010

Sammendrag

Den norske kirke deltok på LVFs generalforsamling i Stuttgart 20-27. juli 2010 med tolv delegater, i tillegg til rådgivere og informasjonsmedarbeider. Rapporten fra delegasjonen følger vedlagt. En kortversjon av rapporten vil senere bli sendt til Kirkemøtet.

Vedlagt er også sluttdokumenter fra generalforsamlingen, en kronikk som gir bakgrunn for forsoningen med mennonittene, samt rapporter fra ungdomsmøtet og treplanting i Wittenberg.

Hovedtemaet '*Gi oss i dag vårt daglige brød*' kom til uttrykk i gudstjenestene og i vårt felles ansvar for å forvalte skaperverket og leve i nestekjærlighet, i tråd med Guds gode vilje. Det er interessant å merke seg den vekten de lutherske kirkene legger på diakoni og sosiale spørsmål. Diakoni og forkynnelse er uløselig knyttet sammen i kirkenes formidling av evangeliet om frelsen i Kristus. Tilbedelse og takk hører sammen med konkret tjeneste for vår neste. Den lutherske forståelsen av bønner 'Gi oss i dag vårt daglige brød' er nettopp et uttrykk for at vi trenger både det åndelige og det materielle. Det er en påminnelse både om at 'brødet' kommer fra Gud, og at det er 'vårt'. Derfor skal vi takke for det og dele det mellom alle Guds barn.

Tema som klima, matsikkerhet, økonomisk rettferdighet, illegitim gjeld, migrasjon, urfolk, hiv/aids, likestilling og inkludering ble drøftet under generalforsamlingen. Alle disse er temaer som har stått sentralt i Den norske kirkes arbeid de senere år. Det er verdt å merke seg at de spørsmålene Mellomkirkelig råd har gitt prioritet, er nettopp de samme som det verdensvide lutherske fellesskapet setter øverst på dagsordenen når det møtes.

En kirkehistorisk begivenhet fant sted under generalforsamlingen da lutheranerne erkjente den urett de påførte gjendøperne (mennonittene) under reformasjonstiden, og som etterlot seg dype sår i tiden etterpå. Forsoningen ble markert i Stuttgart av en beveget forsamling ved en sterk erklæring og gudstjenestefeiring.

Generalforsamlingen markerte også et lederskifte ved at mangeårig generalsekretær i LVF, Ishmael Noko, ble takket av, og Martin Junge ble introdusert. Mark Hanson fikk takk for sin innsats som president, og Munib Younan ble valgt til ny president.

Den norske kirkes rådsmedlem i forrige periode, Helge Aarseth, ble sammen med resten av rådet takket for godt arbeid. Det er gledelig at Den norske kirke nå fikk to nye rådsmedlemmer, biskop Helga Haugland Byfuglien og student Jenny Skumsnes Moe, inn i rådet. Begge representerer også Norden i rådet, som henholdsvis visepresident og ungdomsrepresentant fra den nordiske regionen.

Forslag til vedtak

Mellomkirkelig råd tar rapporten fra LVFs generalforsamling til orientering og ber om at utfordringene fra generalforsamlingen følges opp i Den norske kirke i samarbeid med Den Evangelisk Lutherske Frikirke.

1. Mellomkirkelig råd vil gratulere biskop Munib Younan med valget som president i LVF. Rådet merker seg med glede at Asia-regionen nå for første gang får presidentvervet i LVF, og at generalforsamlingen har valgt en president som allerede har et nært og svært godt samarbeid med Den norske kirke som biskop i vår søsterkirke i Midtøsten. Rådet ser fram til å samarbeide med Younan som president for LVF.
2. Mellomkirkelig råd merker seg med glede at Den norske kirke har fått to medlemmer i LVFs råd, biskop Helga Haugland Byfuglien og student Jenny Skumsnes Moe. Dette tar rådet som et uttrykk for en prioritering av internasjonalt økumenisk arbeid i Den norske kirke.
3. Mellomkirkelig råd vil uttrykke stor takknemlighet over forsoningen mellom lutheranerne og mennonittene. Rådet ber sekretariatet gjøre avtalen kjent og følge den opp i Den norske kirke.

GIVE US TODAY OUR DAILY BREAD

Rapport nr. 29/2010

Det lutherske verdensforbunds 11. generalforsamling

20.– 27.07.2010 i Stuttgart

Rapport fra Den norske kirkes delegasjon til MKR

Innledning og hovedlinjer: *'Gi oss i dag vårt daglige brød'*

Det lutherske verdensforbund var samlet til sin 11. generalforsamling i Stuttgart 20- 27. juli 2010. Om lag 1000 mennesker deltok, hvorav 418 delegater. Resten var rådgivere, mediefolk og et betydelig antall økumeniske gjester, samt andre gjester. 50 % av delegatene var kvinner, 20 % ungdom.

Den norske delegasjonen bestod av tolv representanter fra Den norske kirke (Dnk) og en fra Den Evangelisk Lutherske Frikirke. (Navneliste er vedlagt). Delegasjonsleder var MKRs leder, Kjetil Aano. I tillegg til delegatene deltok rådgivere og representanter fra kirkens Informasjonstjeneste, Kirkens Nødhjelp og EDAN.

Denne rapporten er blitt til ved at delegatene har gitt sine innspill som så er blitt redigert og satt sammen til en sammenhengende tekst med noen utfyllende kommentarer av MKRs generalsekretær. Fordi rapporten har ulike bidragsytere, vil stil og språk variere noe. Delegatene sitter også igjen med ulike inntrykk og har vektlagt ulike forhold i sine individuelle oppsummeringer. Vi har valgt å la de ulike stemmene komme til uttrykk i fellesrapporten, selv om dette gjør den mer sprikende og sammensatt. Til slutt i rapporten er det stikkordsmessig listet utfordringer og momenter til oppfølging i Dnk.

Rapporten går ikke detaljert inn i temaene og prosessene under generalforsamlingen. Lesere med interesse for å gå grundigere inn i dette, finner mye materiale (dokumenter, bilder, videoer m.m.) på generalforsamlingens hjemmeside: <http://www.lutheranworld.org/lwff>

Generalforsamlingens hovedtema var Fadervårs 4. bønn, *'Gi oss i dag vårt daglige brød'*. At representanter for det globale lutherske fellesskapet valgte å samles i bønn, er et uttrykk for behovet for å vende seg til Skaperen i en tid hvor skaperverket ødelegges av klimaødeleggelser, og hvor grådighet og urettferdig fordeling av ressursene skaper konflikt og nød for millioner av mennesker verden over. Samtidig minner bønnen *'Gi oss i dag vårt daglige brød'* oss om hvem som er opphavet til og opprettholder av alt liv. Vekslingen mellom takken for alle gode Guds gaver og fortvilelsen over hvordan vi forvalter dem, preget gudstjenestefellesskapet og temadrøftingene under generalforsamlingen. Dynamikken mellom det åndelige brødet og våre materielle behov har satt sitt preg på luthersk teologi, og det kan innledningsvis være interessant å minne om Luthers forklaring til *'Gi oss i dag vårt daglige brød'*:

'Vi ber her at Gud hver dag må gi oss og alle det vi trenger, og lære oss å ta imot alt med takk. Med daglig brød mener vi slikt som mat og klær, hus og heim, arbeid og helse, gode naboer og trofaste venner, et godt styre, rett og fred på jorden.'

Det var denne brede tilnærmingen som lå til grunn for generalforsamlingens behandling av hovedtemaet. Dette kom til uttrykk i gudstjenestene og i markeringen av vårt felles ansvar for å forvalte skaperverket og leve i nestekjærlighet, i tråd med Guds gode vilje. Det er interessant å merke seg den vekten de lutherske kirkene legger på diakoni og sosialetiske spørsmål. Diakoni og forkynnelse er uløselig knyttet sammen i kirkenes formidling av evangeliet om frelsen i Kristus. Tilbedelse og takk hører sammen med konkret tjeneste for vår neste. Den lutherske forståelsen av bønnen *'Gi oss i dag vårt daglige brød'* er nettopp et uttrykk for at vi trenger både det åndelige og det materielle. Det er en påminning både om at 'brødet' kommer fra Gud, og at det er 'vårt'. Derfor skal vi takke for det og dele det mellom alle Guds barn.

Dagene var rammet inn av nattverdsgudstjeneste hver morgen-, middags- og kveldsbønn. Det flotte gudstjeneste- og bønnefellesskapet ble en sterk påminning om den enheten vi har i Kristus, og om hvor like vi mennesker er verden over, til tross for store økonomiske,

kulturelle og sosiale forskjeller. De personlige møtene, gjensyn med gamle kjente og etablering av nye vennskap var nok for mange det som ble sittende igjen. Behandlingen av saker og temaer og resultatene i form av sluttokumenter brakte vel lite nytt. Forsamlingens størrelse, saksforberedelsen og beslutningsprosessene underveis gjorde at generalforsamlingen ikke kunne fungere så godt som et demokratisk beslutningsorgan. Generalforsamlingen fikk mer preg av en festival, og så overlates beslutningsprosesser og grundigere tematisk arbeid til LVFs råd.

Blant høydepunktene kan nevnes den anglikanske erkebiskopen Rowan Williams hovedtale og forsoningshandlingen mellom lutheranerne og mennonittene. Generalforsamlingen markerte også et lederskifte i LVF. Mangeårig generalsekretær Ishmael Noko ble takket av, og den nye generalsekretæren Martin Junge fikk presentere seg. Nytt råd og president ble valgt (biskop Munib Younan fra Jerusalem), og amerikaneren biskop Mark Hanson ble takket av. Disse skiftene bærer nok også bud om at LVF nå beveger seg inn i endringsprosesser og nødvendig fornyelse på enkelte områder. Både Younan og Junge framstod med autoritet og la fram visjoner for LVF arbeid framover som vakte begeistring og tillit i forsamlingen.

Sluttokumentet '*Message*' tar utgangspunkt i hovedtemaet og lister opp en lang rekke kjente tema knyttet til forvalteransvar og rettferdig fordeling av Guds gode gaver. Dokumenter er flott, men tematisk er det dessverre lite nytt her. Det var lagt opp til betraktelig færre resolusjoner til behandling i Stuttgart enn i Winnipeg for sju år siden.

Resolusjoner:

- Assembly denounces human trafficking
- LWF speaks up for Dalits
- Assembly urges global reduction in military spending
- Lutherans commit to people's right to food
- Assembly addresses gender, generation and laity/clergy balance
- Pain of Exclusion Means Suffering and Loss for Whole Church
- Delegates Call for Further Reduction of Carbon Footprint
- Assembly Calls for Greater Transparency in Mining Industry
- Assembly Urges Inclusion of Social Disadvantaged Groups
- LWF Speaks Out Against Illegal and Illegitimate Debts
- Lutherans Commit to Action to Protect Globe
- LWF Reaffirms Commitments to Indigenous Peoples
- LWF Reaffirms Advocacy Work for People with Disabilities
- LWF to Consider Development on Online Resource Centre

Resolusjonen om gruvedrift og utvinning av naturressurser legger vekt på at utvinning av naturressurser ofte skjer på en måte som bidrar til å opprettholde fattigdom i de aktuelle landene, og som bidrar til ødeleggelse av miljøet. Gunstein Insteffjord arbeider til daglig i Tanzania, og sammen med tanzanianerne førte han resolusjonen i pennen. Dette er et veldig viktig vedtak for mange kirker som opplever at ressursene i deres land blir utvunnet uten at det blir mye igjen til folket og til bekjempelse av fattigdom. I mange land gjør kirkene et viktig arbeid for å endre dette.

Tilrettelegging for og inkludering av funksjonshemmede i kirke og samfunn har lenge vært et viktig anliggende for Den norske kirke. Den norske delegasjonen og Torill Edøy fikk gjennomslag for en resolusjon om dette: "Det Lutherske verdensforbund fornyer sin forpliktelse til å samarbeide med Kirkenes verdensråd og Ecumenical Disabilities Advocates Network (EDAN) for å styrke arbeidet for at funksjonshemmede blir inkludert, kan delta og blir involvert i et åndelig, sosialt og utviklende liv, både i kirken og samfunnet".

Også når det gjelder urfolksspørsmål i de lutherske kirkene, bidro den norske delegasjonen til å få gjennomslag for en fortsatt forpliktelse fra LVF: "Den ellefte generalforsamlingen stadfester sin forpliktelse overfor urfolk som ble vedtatt av den tiende generalforsamlingen i 2003 og LVFs urfolkskonsultasjon i Norge i 2006. Generalforsamlingen ber sekretariatet og medlemskirkene om å følge opp disse vedtakene".

Generalsekretæren i MKR oppsummerte generalforsamlingen slik til kirken.no:

'Generalforsamlingen har skjerpet bevisstheten om at mat og naturressurser er Guds gaver, gitt av nåde. Understrekingen av dette skjerper forvalteransvaret. Det stilles ikke lenger spørsmål ved at kirkene er opptatt av klima og rettferdighet. Det blir nå regnet som selvsagt i de lutherske kirkene. Det diakonale står svært sterkt i kirkene over hele verden. Det ligger i vår lutherske bevissthet at vi skal elske vår neste. Jeg opplever at denne generalforsamlingen har vært en sterk fellesskapsopplevelse'.

Vertskyrkja

Vertskyrkja for generalforsamlinga i Stuttgart var Evangelische Landeskirche in Württemberg, og dei fekk rom til å presentere seg sjølv tidleg i generalforsamlingas program. Det var lurt, for då vart grunnlaget lagt for delegatane for å forstå historia og kulturen til vertsskapet. Württembergs reformator var *Johannes Brentz (1499-1570)*, og ein viktig del av arven etter han var læra om "preika i sentrum". Så er då også Evangelische Landeskirche in Württemberg ei kyrkje der ordet har ein sentral posisjon, der ein oppskattar det talte ord og har det som ein viktig og levande tradisjon endå i dag.

Ein skodespelar, i Martin Luthers skikkelse, presenterte historia og kulturen ved hjelp av musistarar, kor og mange ord! Vi fekk presentert ei kyrkje og eit geografisk område som er rikt, bokstaveleg tala og i overført betydning. Berre ein gong i presentasjonen vart det taust. Det var då historieforteljinga hadde nådd krigsåra, og vi såg bilete av nazismens symbol og herjingar, og deira forakt for menneske og menneskes verd. Stillheten vart nesten påtrengande. Ved dei ytste grensene for kva menneske kan tåle finn vi kanskje ingen ord. Vi opplevde ei kyrkje med djup anger og stor sorg. Her fanst verkeleg ingen ord. Men så, - når vi tenkte: Korleis skal vi no kome vidare, - korleis skal historia forteljast vidare etter dette? - kom orda. Som ei samstemt vedkjening av synd og skuld, representert ved mange stemmer. Og så ei bøn: *Veni Creator Spiritus...* "Kom heilag Ande med skaparkraft. Opprett kva synd har øydelagt". Slik bad ein også i den syndsvedkjeninga frå 1945 som har fått namnet *Stuttgarter Schuldbekennntnis*; der den tyske evangeliske kyrkja (EKD) for fyrste gong vedkjende skuld for medverknad til krigens herjingar. Det var ei vedkjening som hadde stor betydning då, og som vart viktig for vegen vidare og oppgjeret med fortida for kyrkja og den medverkinga ho hadde stått for.

Evangelische Landeskirche in Württemberg har etter andre verdskrigen oppretta mange diakonale institusjonar og satsar på utdanning og utrustning av dei som står i den viktige tenesta. Og i tradisjonen etter Johannes Brentz ser ein betydinga av lærdom, med sentrale lærestader innanfor teologi og utdanning til kyrkjeleg teneste.

Det var ein presentasjon av vertskyrkja som gjorde inntrykk, og som lærte oss mykje. Den vart avslutta med eit samstemt kor av vaksne og barn. I ei generalforsamling som LVFs kan barna fort bli ei gløymd gruppe, og det var flott å sjå at dei her var rekna med og gjeve godt rom. Då er dei ei kyrkje som ikkje bere skodar bakover, men også ser kven som er framtida iblant oss.

Vertskyrkja har all ære av at den praktiske gjennomføringa av generalforsamlingen. Fasilitetene og maten var utmerket, og gudstenestene og besøka i lokale kyrkjelydar på søndagen var ei fin oppleving. Alt det praktiske gav inntrykk av å gli knirkefritt.

Økumeniske innslag

Den anglikanske erkebiskopen, Rowan Williams, holdt som nevnt hovedtalen. Han la vekt på at bønner om vårt daglige brød henger sammen med både sårbarhet og tilgivelse. 'Å be om vårt daglige brød er å be om å få fornyet innsikt i hvor sårbare vi er, å lære hvordan vi kan nærme oss hverandre, ikke bare Gud, med åpne hender', ifølge Williams. Erkebiskopen snakket om hvordan bønner om brød fortsetter rett videre i bønner om å få tilgivelsens gave. 'Den som ber om tilgivelse, er en som har gitt avkall på retthaveri og trygghet. Hun har innsett at hun hungrer etter legedom, etter brødet som skaper aksept og gjenoppretter ødelagte relasjoner. På samme måte har den som tilgir, gitt avkall på tryggheten ved å være fastlåst i offerrollen. Hun har tatt sjansen på å gi nytt liv til et forhold hun opplever som farlig, og som hun vet kan skape smerte.'

Inga Marie Nordstrand, samisk representant fra Dnk, var en av to inviterte til å respondere på erkebiskopens tale. Det gjorde hun ved å snakke om klimautfordringer i de sårbare nordområdene, ledsaget av naturbilder fra nord. Hun fikk svært god respons på sitt innlegg. Trolig var der et litt nytt perspektiv for mange at også folk i det rike nord rammes av klimaødeleggelser.

Generalforsamlingen hadde et sterkt økumenisk preg, ikke bare gjennom den anglikanske erkebiskopens tale, men også ved at økumeniske gjester holdt hilsningstaler spredt ut over gjennom uka. Generalsekretær i Kirkenes Verdensråd, Olav Fykse Tveit, minte om at lutheranerne har verdifulle innsikter å bringe inn i det globale økumeniske fellesskapet.

Inntrykk fra en delegat:

'For meg var høydepunktene knyttet til noen av talerne, for eksempel erkebiskopen av Canterbury. Hans tale var teologisk dyptborende og fremført med utsøkt engelsk veltalenhet. Også de økumeniske hilsningstalene (både fra KVs Olav Fykse Tveit) og fra representanter for mange andre kirkesamfunn var interessante (om enn i varierende grad) og signaliserte en økumenisk profil som jeg satte pris på. Samtidig er det nok grunn til å reflektere over hvor det spesifikke lutherske bidraget til teologi og samtidsrefleksjon kom til uttrykk. Den avtroppende presidentens tale hadde slike elementer i seg, men jeg kunne ha ønsket en noe sterkere besinnelse på hva det betyr å være luthersk i dagens verden.'

3. Gudstjenesteliv og åndelig fellesskap

Det var lagt opp til et omfattende gudstjenesteliv under generalforsamlingen. De store åpnings- og avslutningsgudstjenestene var flotte opplevelser.

Morgengudstjenestene varte en hel time, fra kl 8 til 9, ofte noe lenger. De hadde tematisk tilknytning til bibelstudieopplegget som var sendt ut på forhånd, der hver dag hadde sitt tema innenfor rammen av hovedtemaet "*Gi oss i dag vårt daglige brød*". I tillegg satte de ulike religioner sitt preg på hver sin gudstjeneste, noe som bidro til variasjon innenfor den overordnede rammen. Ungdommen fra Norden hadde ansvar for en av morgengudstjenestene – en flott opplevelse.

Sang og musikk spilte en viktig rolle, under ledelse av musikere og kor, og med flittig bruk av sangheftet "*Give, give us*", som inneholdt 71 sanger fra mange ulike land, og på ulike språk. Symbolhandlinger og dramatiseringer av bibeltekster var også viktige elementer, og under nattverdmåltidet ble det delt ut biter av nybakt brød som ble dyppet i vin. Både morgen- og kveldsgudstjenestene foregikk i en stor "ridehall" i tilknytning til hotellet og konferansesenteret. Middagsbønnene og kveldsbønnene ble bedt i plenumssalen etter enkle liturgier.

Inntrykk fra delegatene:

'Noen av gudstjenestene, særlig kveldsgudstjenestene, ble likevel preget av for mange ord og kunne med fordel ha vært kuttet noe ned. Den stadige vekslingen mellom sanger og tekster på ulike språk kunne også forvirre og til tider gjøre det vanskelig å følge med. Men ikke minst i morgengudstjenestene fantes elementer av en ny spiritualitet preget av en type sanger og salmer som ikke er så kjent i vårt land, utstrakt bruk av dramatisering og symbolhandlinger, og konkrete, fysiske uttrykk i gudstjenesten.'

'Bibeltimene og gudstjenestelivet var flott. Morgensamlingene fra de ulike regionene med vinkling av temaet bra. Liturgier og sanger som jeg kan videreføre her hjemme. Sterkt å oppleve at vi er en verdensvid kirke med vårt mangfold som har nattverdsfelleskap. Middagsbønnene var et godt pusterom.'

'Gudstjenestebesøket i en lokal menighet søndag formiddag var også et høydepunkt for mitt vedkommende. Vi ble tatt imot med stor gjestfrihet og følte oss virkelig velkommen. Ikke alle hadde meldt seg på til gudstjenestebesøk, men dette anbefales sterkt.'

'Det lokale menighetsbesøket søndag var en flott opplevelse. Vi var en gruppe på ca. ti personer, hvorav tre av oss var fra Norge. Selve gudstjenesten var ingen stor opplevelse, men etterpå ble vi invitert til et varmt måltid bak i kirken. Da ble dørene åpnet mot gaten, og folk ble invitert inn. Dette var noe man gjorde en gang i måneden i menigheten, og det var jo et måltid i tråd med generalforsamlingens motto: *Gi oss i dag vårt daglige brød*. Vi ble møtt med stor vennlighet. Og vertskapet tok oss etterpå med på en liten sightseeingtur før de fulgte oss til hotellet.'

'Jeg satte veldig pris på morgengudstjenester, det var en inspirasjon å se hvordan man kan gjøre gudstjenester, og at de forskjellige regionene var ansvarlig for hver sin gjorde at vi fikk et innblikk i deres tradisjoner og gudstjenesteliv. Jeg satte veldig pris på å kunne være i et fellesskap hvor vi kan dele nattverd uten at det blir et problematisk tema.'

Landsbygrupper - 'Village groups'

Delegatene var delt inn i fem ulike landsbygrupper, 'Village Groups'. Hensikten var å skape mindre fora hvor alle kunne komme til orde, derfor ble de enkelte gruppene igjen delt opp i mindre grupper. I forkant var det utarbeidet svært gode bibelstudiehefter med daglige tema – alle knyttet til hovedtemaet '*Gi oss i dag vårt daglige brød*'. Tanken var at landsbygruppene skulle være 'kjernen' i forsamlingen – hvor alle delegatene skulle kunne komme til orde. Ut fra gruppene skulle så viktige anliggender videreføres til redaksjonsgruppene og komme til syne i resolusjoner og 'Message' som ble vedtatt i plenum. Men selv om dette er en god og demokratisk innstilling, er det for krevende – og også urealistisk – å få til en slik prosess med over 400 delegater involvert og uten sakspapirer på temasakene på forhånd.

Noen inntrykk fra delegatene:

'I begynnelsen av møtet var vi en veldig stor gruppe på nærmere 100, så vi ble delt opp i 8 undergrupper. Utover uken var det færre som kom, så gruppene ble endret de to siste dagene, slik at vi hele uken var mellom 8-15 i hver gruppe. Vi diskuterte mye rundt temaet *Good soil – clean water* og hva vi som kirke kunne gjøre for dette. Hvordan klimaendringene allerede i dag affiserer folk rundt om i verden. Både fra Asia, men også fra Afrika fikk vi høre hvordan folk ser hvordan industrialisering forurensner vannet og jorda, og hvordan industrien krever større arealer og mer energi som fører til avskoging av store områder. Vi lærte at mange av kirkene i disse områdene har tradisjon for at hver

gang de tar en feiring i kirka, slik som bryllup, blir det plantet trær for å bekjempe avskogingen i deres områder. Vi fra Norden kunne fortelle om hvordan kirken tar et politisk standpunkt mot utnyttelsen av naturressurser og skaper en opinion mot klimaendringene og går foran som eksempler på et bærekraftig samfunn'

'Det ser imidlertid ut til å være et generelt trekk ved village-gruppene på dette møtet at de i hovedsak fungerte som fora for deling, og i relativt liten grad ble oppfattet som steder hvor anliggender skulle tas opp og forberedes for behandling i plenum. Dette representerer en klar endring i forhold til opplegget på forrige generalforsamling i Winnipeg 2003. Kanskje var dette tilsiktet, for å unngå det høye antallet resolusjoner og commitments som da ble lagt frem og vedtatt. Spørsmålet er om en denne gang har gått litt for langt i retning av samtale. For enkelte har dette kanskje kjentes godt, mens andre kan ha opplevd det som en lite målrettet bruk av verdifull tid.

Landsbygruppen jeg var med i, var preget av noe usikker ledelse og lite informasjon om hvordan vi rent konkret kunne/burde jobbe gjennom disse gruppene for å få gjennom resolusjoner og innspill til "message". Jeg synes også at selve opplegget var for løst og lite fokusert, hvis man ønsket å oppnå mer enn bare ren synsing og deling av personlige erfaringer. Ved et slikt opplegg slipper man kanskje unna anklager om å styre generalforsamlingen i bestemte retninger, men samtidig er faren at utbyttet av arbeidet blir ganske så vagt og intetsigende. Det som var positivt med gruppen, var at alle fikk en stemme og anledning til å komme med innspill og kommentarer i en mindre setting enn plenumsdebatten. Det var også interessant å høre innspill fra ulike deler av verden på det som var temaene for dagen.

Tematiske høringer

Climate Change and Food Security

Høringen ble innledet med en video om effekten av klimaendringer, deretter et telefonintervju med Professor Stefan Rahmstorf fra Potsdam Institute. Det ble påpekt at vi de siste 6-mnd har hatt den høyeste gjennomsnittstemperaturen som noen gang er målt, og at havet stiger. De mest alvorlige konsekvensene av klimaendringer er knyttet til forverret tørke, hetebølger og tropiske stormer. Professor Rahmstorf understreket også at 75 % av utslippene kommer fra industrialiserte land, mens fattige land er mest sårbare. Etter innledningen fortsatte høringen med ulike forberedte bidrag fra deltakerne på generalforsamlingen. Bidragene hadde god geografisk spredning og spant fra hvordan folk lokalt kan tilpasse seg klimaendringer ved å diversifisere matproduksjon, hvordan eldre kvinner rammes i Tanzania pga overtro og tro på hekser, til hvordan folk kan bidra ved bruk av solenergi og annet.

Illegitimate Debt

Høringen var først lagt opp som en samtale mellom Margaretha Grape fra ELC Sverige og Biskop Harris fra ELC Liberia, der de diskutere hvordan Liberia på 80-tallet hadde kjøpt marinebåter fra Sverige. Både kirken i Sverige og i Liberia har i en felles uttalelse sagt at Sverige må erkjenne medansvar for gjelden Liberia har til Sverige som følge av dette. Deretter var det en samtale mellom Cristina Mora fra ELC, Costa Rica, og Tuula Siljanen fra ELC Finland om hvordan Finland ved hjelp av eksportkreditter fikk en større ordre på utstyr til sykehus fra en finsk leverandør. Utstyret var imidlertid så komplisert å drifte at det ikke ble tatt i bruk i Costa Rica. Også i denne saken samarbeidet de to kirkene for å få Finland til å erkjenne medansvar for gjelden. Atle Sommerfeldt fra Norge holdt deretter et innlegg der han presenterte hvordan kirken i Norge, Kirkens Nødhjelp og Changemakers i flere år har jobbet for å få illegitim gjeld på dagsorden. Arbeidet førte til at Norge i 2007 unilateralt slettet gjeld etter den såkalte skipseksportkampanjen med den begrunnelse at Norge var medansvarlig for gjelden. Biskop Angel Furlan holdt deretter en innledning der han presenterte hvordan kirken i Argentina har arbeidet og mobilisert mot illegitim gjeld. Det var også et TV-overført

intervju med Biskop Karl Sigurbjörnsson fra ELC i Island om hvordan finanskrisen der har aktualisert debatten om etikk og moral i forhold til utlån og lån.

Hiv og aids

Denne høringen var lagt opp med personlige vitnesbyrd fra tre som var hiv-positive og/eller led av aids. Hensikten var nok å få fram at dette er mennesker som alle oss andre, som lever sine liv i familier, menigheter og andre sosiale sammenhenger. Budskapet var at med god medisinsk oppfølging kan man leve et tilnærmet normalt heterofilt familieliv med aids. Gjennom denne måten å gjøre det på ville nok arrangørene gjøre noe for å bøte på den stigmatiseringen hiv-positive møter svært mange steder – også i kirkene. Men høringen fungerte dårlig fordi den nærmest ble en ufarliggjøring av aids og en usynliggjøring både av risikogrupper som prostituerte og homofile og av de lidelser mange aidssyke verden over opplever. Sistenevnte grupper ble ikke nevnt under høringen. Med på høringen var også et kor fra Zimbabwe som arbeider med opplysning om hiv/aids i lokalsamfunn. Dette koret var svært bra.

Med den tiden som var satt av til disse høringene og generalforsamlingens størrelse og viktighet, burde det vært satt av mer ressurser til å gjøre disse høringene mer publikumsvennlige og spennende.

Formelle beslutninger, rapporter og valg

Generalforsamlingen ble presentert for tre rapporter fra henholdsvis president Mark Hanson, generalsekretær Ishmael Noko og treasurer Peter Stoll. Hansons tale var delvis laget som en dialog med salen, der vi ble bedt om å diskutere med sidepartneren enkelte spørsmål som han reiste.

Den påtroppende presidenten Munib Younan kalte Hanson en prest for hele fellesskapet, og hans rapport til generalforsamlingen var nettopp en tale av en som fremsto som en prest for det lutherske fellesskapet.

Felles for både Hansons og Nokos taler var betoningen av fellesskap. Ishmael Noko understreket dette sterkt gjennom henvisningen til den første generalforsamlingen som fant sted i Tyskland, nærmere bestemt i Hannover i 1952. Da var den lutherske kirkefamilie splittet som følge av 2. verdenskrig, og som følge av at jernteppet hadde senket seg over Europa. Enkelte ville ikke feire nattverd med hverandre. Dette brukte Noko som et bakteppe for å fremheve fellesskapets overskridelse av ulikhetene som i dag ligger som latente trusler, særlig knyttet til spørsmål om seksualitet og ekteskap. I dette spenningsfylte spørsmålet viste Noko til den prosess som nå pågår, og som er planlagt å avsluttes i 2012, og han ba om respekt for denne prosessen som ennå ikke har konkludert. Men han understreket i beste lutherske ånd at dette spørsmålet ikke var kirkesplittende. Og på spørsmål fra salen om denne prosessen, var hans svar: "Let's stay together through the process".

Peter Stolls rapport bar preg av de økonomiske vanskeligheter som LVF har. Disse var riktignok bedret gjennom gunstige valutakurser de siste årene, noe som hadde gitt en økning i medlemsavgiften. Men fremtidige økonomiske utfordringer brukte Stoll til å gå langt i å gi omfattende strukturelle anbefalinger knyttet til reorganisering og samlokalisering. De omfattende anbefalingene var ofte korte setninger basert på økonomiske overlegninger, noe som gjorde denne rapporten krevende å lese og ta i mot. Og muligens er den et uttrykk for en frustrasjon fra "treasurer" over at det som er kommet ut av fornyelseskomiteens arbeid, er så lite konkret og i grunnen svært lite i det hele tatt, i hvert fall så langt.

'Renewal report' om fremtidig fornyende organisasjonsutvikling ble presentert i plenum og viste at det er lagt ned et stort arbeid av komiteen. Når dette ikke ble gjenstand for særlig substansiell debatt, henger nok dette sammen med at det er krevende for en stor forsamling å

forholde seg aktivt til prosesser og anbefalinger som er gjennomarbeidet og forankret i stab og styringsorganer.

Inntrykk fra valget:

'Presentasjonen av nominasjonen og gjennomføringen av valget har et stort forbedringspotensial. Det var for mye som var uavklart da valget ble presentert i plenum. Det skapte både forvirring og medførte unødig tidsbruk. Det bør sterkt tilstrebes å få frem flere enn én kandidat til presidentvervet. Den enkelte region må tilstrebe en bedre kvotering hva gjelder både kjønn, alder og lek/ordinert. Dette kan formidles gjennom og ivaretas av regionenes representanter i Council og eksekutivkomité innen neste valg. Ideelt sett bør regionene nominere flere enn dem som skal velges. Uansett må det gis anledning til å prioritere/stryke ved valget, som må være skriftlig.'

'Kjønnskvotesystemet ifht valg til nytt råd i neste omgang. Viktig å se våre nominasjoner ifht Øst-Europas nominering når Europa skal komme med si nominering. I dag hadde Øst-Europa 4 mannlige biskoper og en kvinnelig ungdomskandidat. Norden hadde 4 kvinnelige kandidater. I Europa bør nominasjonene sees opp mot hverandre slik at vi ikke opprettholder skjev kjønns- og aldersfordeling ifht de enkelte regioner. Når det gjelder ungdomskvoten, bør vi også være oppmerksomme på at det ikke blir overvekt av kvinner.

Budskapet (jfr. vedlegg)

Sluttdokumentet 'Message' er på seks sider, der *Give us today our daily bread* blir uthevet i fem avsnitt. Hvert avsnitt inneholdt noe generelt og tematisk, for så å bli konkretisert med noen 'commitments' tilslutt.

Med *Give* ble det løftet fram vårt kristne fellesskaps grunnverdi i å dele og takke for alt vi har fått, særlig med tanke på vern om skaperverket.

Under *Us* ble fellesskapet løftet fram med dets utfordringer som 'gender justice', 'human trafficking' og andre områder der menneskers verdighet frarøves. I tillegg ble viktigheten av å sette barns utvikling, rettigheter og velferd i sentrum - for LVF og kirker - satt lys på som noe av det viktigste for en bedre fremtid.

Today trakk fram noen av dagens viktigste utfordringer: 'climate change', 'food security', og 'hiv/aids'.

Daily satte fokus på 'illegitimate debt' og grådighet.

Bread avsluttet 'Message' med viktigheten av nattverden for oss som felleskap, og at det er i fellesskapet vi finner løsningene på de utfordringene vi møter, som kirker, individer og LVF. Dialog, men først og fremst diapraksis med andre i det lutherske fellesskapet og andre religioner, institusjoner og organisasjoner må være i fokus.

Avslutningsvis ble det skrevet en bønn fra LVF-boka "God, Creation and Climate Change", der siste setning lyder: *As we dare to face the challenges of giving and receiving, of sharing, God creates God's people into newness.*

Forsoningen med mennonittene

En viktig kirkehistorisk begivenhet som fant sted under generalforsamlingen, var forsoningshandlingen mellom lutheranerne og mennonittene. Den formelle handlingen i plenum foregikk i tråd med anbefalingen fra LVFs råd fra dets møte i oktober 2009. Det var lenge forutsetningen at handlingen skulle skje i en gudstjenstelig ramme. Nå ble det i stedet slik at den formelle handlingen ble gjennomført som en del av selve plenumsarbeidet og etterfulgt av en gudstjeneste som hadde en symbolsk bekreftende, men ikke noen formell karakter i forholdet mellom de to kirkefamiliene.

Det virket imidlertid som om president Hanson ønsket å gi vedtaket i plenum en åndelig og gudstjenestelig karakter ved at han spontant foreslo at tilslutningen til vedtaket skulle markeres ved at delegatene enten knelte i benkeradene eller reiste seg. Han var tydelig grepet av stundens alvor, noe som også gjaldt mennonittenes tilstedeværende representanter.

Etter plenumsbehandlingen gikk hele forsamlingen i prosessjon til gudstjenesterommet hvor en forsoningsgudstjeneste ble gjennomført. Gudstjenesten ble gjennomført av lutheranere og mennonitter i fellesskap. Den inneholdt lesninger av beretninger om forfølgelse og om forsoning, bæring av olivengrener frem til alteret og individuell korstegning med olivenolje på hverandres hender. Dette siste ble av enkelte opplevd som en noe for sterk individualisering av en forsoningshandling som gjaldt to globale kirkesamfunn.

Til grunn for hele denne begivenheten lå rapporten ”*Healing of Memories: Reconciling in Christ. Report of the Lutheran – Mennonite Study Commission*” (2010). Rapporten var i alt vesentlig ferdig på engelsk til rådsmøtet i oktober 2009. Den ble imidlertid liggende i påvente av oversettelser til tysk, spansk og fransk og ble først distribuert til delegatene på selve generalforsamlingen, på dagen for forsoningshandlingen den 22. juli. Dermed var det ikke gitt noen mulighet for at LVFs medlemskirker kunne studere rapporten i forkant av denne begivenheten som gjelder en relativt betydningsfull del av reformasjonshistorien og tolkningen av reformatorenes holdning til gjendøperne. For delegatene var situasjonen slik at de ikke hadde noen behandling av rapporten i sine respektive kirker i ryggen før de på generalforsamlingen ble bedt om – på anbefaling av LVFs rådmøte – å slutte seg til rapportens konklusjoner og bønner om tilgivelse for datidens overgrep.

Et studiearbeid i kirkene, i samarbeid med teologiske institusjoner og læreorganer, bør nå skje i etterkant. I Norge kan det være naturlig i en slik prosess å involvere de tre teologiske fakultetene og Bispemøtet med henblikk på en sammenfattende anbefaling av Teologisk nemnd og vedtak i Mellomkirkelig råd og Kirkerådet, eventuelt også i Kirkemøtet.

Det bør også vurderes å etablere nordisk kommunikasjon om denne rapporten, som kan føre frem til en eventuell felles nordisk markering, sammen med representanter for Mennonite World Conference, hvor innholdet i det som ble vedtatt i Stuttgart, kan bekreftes regionalt. Dette vil være en god måte å kompensere for at kirkene ikke kunne studere studierapporten i forkant av generalforsamlingen.

Den norske kirke bør, sammen med de øvrige medlemskirkene i LVF, glede seg over at et tema er blitt løftet frem som har vært en kilde til mye smerte i en kirkelig tradisjon som går tilbake til reformasjonstiden, og som i stor grad har vært ignorert på luthersk side. Innholdet den foreliggende studierapporten og forsoningshandlingen som fant sted i Stuttgart, vil være av vesentlig betydning for lutheranernes og mennonittenes selvforståelse og deres gjensidige relasjoner i årene som kommer. Dette bør foranledige justeringer i lærebøkers omtale av lutheranernes (og katolikkenes) holdinger og praksis i forhold til gjendøperne.

Inntrykk fra en av delegatene:

’Kritikkverdig var håndteringen av forsoningen med mennonittene, som ble en intimisert og nærmest privat hendelse, der lederne på podiet følelsesladet snakket om betydningen dette hadde for dem. Vi som satt i salen, ble ikke gitt mulighet til å drøfte saken, for det første fordi vi ikke hadde fått dialograpporten på forhånd, og for det andre fordi de mange følelser som ble utøst fra podiet umuliggjorde en saklig drøfting. Det toppet seg ved at vi i et saksfremlegg ble bedt om å vise vår tilslutning ved å knele. Når det er sagt, er det grunn til å se nærmere på rapporten som ved rask gjennomlesning ser både interessant og dialogfornyende ut. Det siste gjelder måten man i fellesskap har gjennomgått og tolket historien’.

Urfolksperspektivet

Under LVFs generalforsamling i Winnipeg var det en egen pre-assembly som jobbet med urfolksperspektivet. Dette gjorde at arbeidet rundt urfolk ble veldig vektlagt under dette møtet. Dette hadde vi ikke før dette møte, noe som gjorde at vi ikke hadde diskutert eller snakket sammen før forsamlingen startet. Vi dro til møtet med et ønske om å kunne møte de andre urfolksrepresentantene, og dette gjennomførte vi. Det var viktige diskusjoner med de andre representantene. Vi ble enige om å legge fram en resolusjon til plenum hvor vi ba LVF jobbe videre for å oppfylle målene som ble satt i Winnipeg. Det ble jobbet med denne som ble godkjent av alle representantene som møtte opp på fellesmøtet. Den kom opp i plenum der den også ble godkjent. Resolusjonen ber LVF og medlemskirkene om å følge opp forpliktelsene fra resolusjonen i Winnipeg.

En deltakerefleksjon (Tore Johnsen):

Det er verdt å reflektere over prosessene på generalforsamlingen i et maktperspektiv. Under møtene for urfolksrepresentanter registrerte jeg bl.a. at representantene fra Latin-Amerika allerede på lørdag trodde toget var gått med hensyn til å få inn en resolusjon for urfolk. Jeg registrerte også at et par personer ga uttrykk for at de vegret seg for å snakke spansk i plenum fordi engelsk er statusspråket. Med andre ord, selv om det kan være en "rettferdig" fordeling av antall delegater mellom regionene, kan tilgangen til beslutningsprosessen være svært ulik da man ikke er like trenet i denne typen prosesser, og besitter ulike språklige ressurser. I et slikt perspektiv besitter en norsk delegasjon stor makt, og vi må være bevisste på hvordan vi forvalter den.

Undertegnede var sterkt delaktig i prosessen som ledet fram til de urfolksrelaterte vedtakene under forrige generalforsamling. Da disse har fått en begrenset oppfølging av LVF siden 2003, reiste jeg til Stuttgart svært usikker på hva som ville være klokt denne gangen. I forkant av møtene vi tilrettela denne gangen ble vi samiske representanter (Inga Marie, Johannes Marainen (Svenska kyrkan) og jeg) enige om at vi ikke skulle sette agendaen med hensyn til innspill til nye vedtak for at ikke vi skulle påføre "vår agenda" på andre. Vi siterte imidlertid resolusjonsvedtak fra forrige generalforsamling og statementet fra oppfølgingskonferansen i Karasjok i 2006. Når representantene fra Latin-Amerika hørte dette, var de skuffet over hvor lite som var fulgt opp, og de var oppsatt på at dette engasjementet ikke måtte slippes av LVF. De ønsket derfor en ny resolusjon. Vedtaket er derfor ikke bare uttrykk for samenes agenda i LVF. Resolusjonen har en sterk forankring hos biskoper/kirkepresidenter i Bolivia, Ecuador, El Salvador, Costa Rica og Venezuela (tre hadde urfolksbakgrunn). Denne brede forankringen bør gi oss stor frimodighet til å fronte urfolkssaken i LVF i kommende periode.

Media

Arbeidsforholdene var godt tilrettelagt for media. Det var eget presserom med internettilgang. Informasjon, taler og pressemeldinger ble distribuert både elektronisk og på papir til akkrediterte medier, blant dem Kirkens informasjonstjeneste. På åpningsdagen ble journalister av en eller annen grunn nektet adgang til plenumssalen og henvist til galleriet, men dette var ikke noe problem senere. Det at alle journalister ble innkvartert på et hotell ti minutters gange fra konferansesenteret, var en ulempe. Det er viktigere for journalister å være sammen med delegatene enn å omgås andre journalister.

Flere inntrykk fra Dnk-delegatene

Generelt:

'Deltakelse på generalforsamlingen ga et sterkt bilde at vi er en verdensvid kirke som angår hverandre. Det gir en påminnelse om at arbeidet vi gjør i Dnk, står i en større sammenheng, og at vi har påvirkingsmuligheter, Vi er hverandres hender og føtter. I det daglige kan LVF føles et stykke unna bispedømme/menighetsarbeid – men her ser vi hvor viktig det er at vi står i dialog med den verdensvide lutherske kirke.'

'Jeg synes det var inspirerende og spennende å delta i en slik sammensatt forsamling med delegater fra hele den verdensvide, lutherske kirkefamilie. Ikke minst er det kjekt å kunne dele gudstjenestefellesskap. Noe av det viktigste som skjer på generalforsamlingen, er kanskje det at vår identitet som en globalt fellesskap av kirker styrkes, til tross for det store mangfold som eksisterer iblant oss.'

'Dette var andre gang jeg var delegat ved en generalforsamling av denne karakter (i 1997 var jeg norsk delegat ved KEKs generalforsamling i Graz). Det umiddelbart mest slående ved denne generalforsamlingen var derfor det sterke innslaget av ikke-europeiske deltakere, fra store og små lutherske kirker fra alle kontinenter. Selv om den norske delegasjonen var en av de største, var det en viktig realitetsorientering å se store delegasjoner fra land som Tanzania og Etiopia. Det var også fint å få møte representanter fra minoritetskirker fra alle deler av verden.'

'Et høydepunkt var også den storstilte feiringen av avtroppende generalsekretær Ishmael Noko fredag kveld, med mange (kanskje for mange) taler, med overrekkelse av gaver, og ikke minst med de afrikanske deltakernes energiske og fargerike hyllest til Noko.'

'Det sosiale livet på generalforsamlingen var preget av at antallet mennesker var noe overveldende. Dette ga en utfordring for å bli kjent med nye; hvor skulle man begynne? Kanskje dette var en av faktorene som gjorde at delegasjoner ofte søkte sammen under måltider, eller at de som allerede på forhånd hadde rukket å knytte bånd på pre-assembler, fant sammen. Det kunne vært et større fokus i forberedelsene til delegasjonene å løfte fram betydningen av å bruke disse settingene til å bli kjent med andre. Det var for meg noe av det viktigste der nede, og da så jeg delegasjonsklyngene som noe kontra-produktive. Det går også litt på holdning: Om man er en delegasjon som jobber fram sine synspunkter, eller om man er en delegasjon som jobber med andre for å løfte fram felles saker.'

Prosesser og ledelse:

'Forberedende nasjonale møter til Stuttgart opplevdes veldig bra, informativt og gruppa fikk god mulighet til å være godt inne i prosessene før vi drog til Stuttgart. God ledelse av delegasjonen underveis. Daglige nasjonale møter under generalforsamlingen fungerte svært bra. Vi hadde god åpenhet i gruppa og hadde sterk følelse at vi var et team som hadde drøftelser og deltok sammen.'

'Handbook var svært nyttig og ryddig med tanke på informasjon, og jeg tror mye av egen og andres manglende oversikt egentlig var noenlunde lett å finne svaret på, noe som også ville gjort prosessen fram mot resolusjoner og message tydeligere. Samtidig er det et komplisert system, og jeg er ikke sikker på at systemet med amendments, motions, seconds og resolutions er det mest tjenelige. Systemet skal være der for å fasilitere folks engasjement og påvirkningskraft i fellesskapet, men her synes jeg det tjente mer som et

hinder og en kompliserende faktor, i tillegg til det maktmiddelet det kunne være for de som virkelig mestret systemet – og som i tillegg hadde engelsk godt innabords.’

’President Mark Hanson ledet møtet godt, men det var fortsatt ikke tydelig nok hvordan ting fungerte. I tillegg var det en brist i det så parlamentariske forsamlingsystemet når de skulle telle ja/nei/avholdende, og da møtte store problemer. Dette var likevel bedre enn da president og generalsekretær tok det på øyemål om det var flest grønne eller røde lapper – det ble for useriøst.’

’Jeg synes plenumsseksjonene ble kjørt vel stramt. Det ble for lite tid til bredere debatt og samtale. Det kan virke som om møteformen med stram styring og klar disiplinering passet best for de vestlige delegatene. I alle fall var det en påtagelig vestlig, til dels nordisk, dominans i plenumsdebattene og -seksjonene.’

’Hovedinntrykket mitt var at podiet var befolkert og ledet av i all hovedsak godt voksne menn. Det er en utfordring å hente fram et bredere spektrum av talere og ledere i en slik sammenheng. Ellers er det vel uttrykk for det faktum at det fortsatt er en overvekt av menn i kirkelige lederstillinger.’

Den norske delegasjonen:

’Den norske delegasjonen var en veldig sosial og inkluderende gruppe, men det kom tilbakemeldinger fra andre som ikke turte å ta kontakt med oss fordi vi virket så sammenspleiset. Jeg synes det er positivt at vi er en gruppe som gjør ting sammen, men vi må også ha tanke for at vi skal være inkluderende overfor andre.’

’Den norske delegasjonen hadde en avslappet tone og fungerte svært godt sammen, både delegatene og de andre norske deltakerne (inkl. Frikirkens representanter). De daglige møtene for de norske var viktige, også med tanke på planlegging og koordinering av ulike innspill til Message og uttalelser. Delegasjonen hadde mange taleføre representanter, og selv fant jeg ikke behov for å ta ordet i plenum, men forsøkte å få gjennomslag for mine anliggender i rammen av min Village Group.’

’Vi var en gruppe på 12 delegater i tillegg til rådgivere og stab fra MKR. Gjennom hele generalforsamlingen hadde vi daglige samlinger rundt lunsjtid der vi hadde mulighet til å reflektere rundt inntrykk, opplevelser, luften frustrasjoner og få råd om hvordan man kunne arbeide frem saker i generalforsamlingen. For mange av oss var generalforsamlingen en helt ny erfaring, og det var heller ikke transparent for alle hvordan den organiserte saksfremlegg og prosesser. Her var det nyttig å diskutere i vår egen lille gruppe. Det må også understrekes at det var en flott gruppe å være sammen med, sosialt så vel som i forsamlingsarbeidet. Og vi var også mye sammen ved måltider og om kvelden. Fellesskapet oss imellom var sterkt og flott, og tror jeg, en styrke og et gode for Den norske kirke fremover.’

’Den norske delegasjonen fungerte godt sammen. Opplegget med et daglig møte før lunch var veldig bra, og delegasjonen fikk gjennomslag for de ulike saker vi jobbet med i forhold til resolusjoner og message’.

’Den norske delegasjon var aktive i grupper og plenum. Delegasjonen var mangfoldig sammensatt ifht temaene som ble tatt opp på generalforsamlingen, noe som jeg opplevde positivt for prosessen i gruppa. På mange måter er Norge sterkt og synlig i LVF-sammenheng. Vi er en kirke som har ”overskudd” til å gå inn i mange ulike felter - kanskje fordi vi ikke har så uttalte spesifikke utfordringer som tar alle krefter og fokus. Vi

bør kanskje være litt obs på om vi kan være for dominerende i enkeltsaker – samtidig som delegasjonen fikk satt mange viktige anliggender på kartet.’

’Delegasjonen frå Den norske kyrkja bestod av 12 delegatar. Av desse tolv var det berre underteikna som er på grasrotnivå i Dnk, på den måten at eg var den einaste av dei tolv som har mitt daglege arbeid i ein kyrkjelyd. Det var eit tilbakevendande tema under generalforsamlinga korleis ein skal få engasjement, bodskap og idear frå Assembly ut i kyrkjelydane. At mange av delegatane arbeider på bispedømenivå eller på ein teologisk lærestad, er sjølv sagt svært viktig. Men likevel spør eg meg om ikkje representativiteten til delegasjonen kunne vore enda meir forankra i kyrkjelydane. Eit medvit om kva kyrkjelydane er opptekne av og kva som gjev atterklang, trur eg er av betydning for korleis tankar og bodskap frå gen.forsamlinga kan få gjennomslag. Av dei tolv delegatane var tre under tretti år. Det var elles god spreing i alder i delegasjonen. Men i ettertid gjorde eg meg tankar om at eit heilt tiår ikkje var representert; ingen av delegatane var fødte mellom 1970 og 1980. Eg veit ikkje om dette var reflektert over når delegasjonen vart oppnemnd. Men det er ei viktig gruppe av menneske i kyrkja vår som ikkje var representert i delegasjonen.

Den norske delegasjonen gjorde seg bemerkta ved at alle delegatane var tydelege i plenum og tok ordet i Village Groups. Eg hadde inntrykk av at alle hadde gjort godt forarbeid og hadde ”issues” dei ville ta opp. Det hjelpte også godt med rådgjevarar som rettleia og la til rette for arbeidet.’

Oppfølging

- ’Message’ og resolusjonene må gjøres kjent i Dnk. Oversettelser og/eller bearbeiding av tekstene må vurderes.
- Generalforsamlingens tydelig diakonale budskap går rett inn i de fire satsingsområdene vi har i Plan for diakoni. Kirkerådet og bispedømmerådene bør se på rapporten fra LVF og kommunisere dette inn i det diakonale arbeidet i Dnk nasjonalt, regionalt, lokalt samt i diakonale organisasjoner.
- Den nasjonale nettverksgruppa for miljø, forbruk og rettferd/KUI bør følge opp temaene ifht miljø og forbruk-arbeidet nasjonalt, regionalt og lokalt. Dette gjelder bl.a. innspill som kan brukes på Skaperverkets dag, bilfri dag, Klimasatsing ifht resolusjoner / messages fra Stuttgart. Likedan hvordan vi trekker temaene fra generalforsamlingen inn i arbeidet frem mot neste klimatoppmøte.
- I LVFs medlemsland er det et stort fokus på arbeidsledighet. Dette har vi ikke i nevneverdig grad fulgt opp i Dnk. Kanskje fordi det ikke angår oss så mye her i Norge? I solidaritet med andre land bør vi sette fokus på dette. Vår livsstil/forbruk kan være medvirkende til økt arbeidsledighet i andre land. Arbeidsledighet i andre land fører til at vi har mange som kommer til Norge for å ta lønnet arbeid. – Hvordan forholder vi oss til deres sosiale utfordringer her?
- Fortsatt fokus på bruk av heftet ”Diakonia in Context” i menighetene. Oversette ”Mission in Context” til norsk og bruke dette sammen med ”Diakonia in Context”. Disse hører tematisk sammen og bør brukes bedre.
- I LVF-sammenheng er det en utfordring å si noe om vår nød når de andre landene har et annet omfang i sine utfordringer. Allikevel er det viktig å gi andre innblikk i vår nød også og dele diakonale utfordringer.
- Forsoningen mellom lutheranerne og mennonittene må bli gjenstand for studium og en passende markering også i Dnk.
- Arbeidet med urfolk i LVF må styrkes ved at det blant annet blir tettere samarbeid med KVs urfolksavdeling. Dette må følges opp fra norsk side. ’
- Påse at LVF følger opp satsingen i forhold til EDAN.

- Oppfølging av de verdifulle nye impulsene fra gudstjenestene. Sangmaterialet inneholder flere nye sanger som bør oversettes til norsk og tas i bruk, ikke minst sanger knyttet opp til hovedtemaet. Også bruken av profesjonelle skuespillere i dramatisering av bibeltekster er det grunn til å arbeide videre med. Enkle symbolhandlinger med grunnleggende elementer som vann, støv, brød; osv. kan også være virkningsfulle.
- Dnk rådsmedlemmer i LVF må følge opp prosedyrer for saksbehandling, vedtak og valg på LVFs framtidige generalforsamlinger.
- De fleste diakonale temaer kan senere med fordel og større tyngde tas opp i felles generalforsamling med KV, for eksempel klima, diakoni, urfolk, hiv/aids. KV har utgitt dokument "Poverty and wealth" som bør sees opp mot arbeidet som gjøres i LVF-sammenheng.

30.08.2010

Berit Hagen Agøy (red.)

Den norske kirkes delegasjon ved LVFs generalforsamling

Kjetil Aano (delegasjonsleder)

Brita Bye

Helga Haugland Byfuglien

Arne Backer Grønningsæter

Kari Storstein Haug

Gunnar Heiene

Gunstein Instefjord

Ragnhild Jepsen

Inga Marie Nordstrand

Jenny Skumsnes Moe

Anders Møller-Stray

Aud Valborg Tønnessen

Andre

Helge Aarseth (medlem av LVFs råd)

Berit Hagen Agøy (rådgiver)

Tore Johnsen (rådgiver)

Sven Oppegaard (rådgiver)

Torill Edøy (Ecumenical Disability Network)

Estrid Hessellund (gudstjenestemedarbeider)

Sindre Eide (gudstjenestemedarbeider)

Vidar Kristensen (Kirkens informasjonstjeneste)

Jens-Petter Johnsen (gjest)

Atle Sommerfeldt (Kirkens Nødhjelp)

Samarbeid med Den evangeliske lutherske frikirke

Kari-Lisbeth Kjus (delegat)

Leif Gunnar Sandvand (rådgiver)

Terje Solberg (rådgiver)

THE LUTHERAN WORLD FEDERATION

A COMMUNION OF CHURCHES – EINE KIRCHENGEMEINSCHAFT – UNA COMUNIÓN DE IGLESIAS – UNE COMMUNION D'ÉGLISES

LUTHERISCHER WELTBUND – FEDERACIÓN LUTERANA MUNDIAL – FÉDÉRATION LUTHÉRIENNE MONDIALE

Office of the General Secretary

LETTER TO THE MEMBER CHURCHES

We, the delegates of the Eleventh Assembly of The Lutheran World Federation, met in Stuttgart, Germany, from 20 to 27 July, 2010, under the theme, "Give us today our daily bread." We shared together a rich variety of experiences and perspectives which have deepened our relationships and strengthened our Communion.

This was a praying Assembly. At this first LWF Assembly with a prayer for its theme, the days were woven together by the Assembly hymn, inspired by this prayer. Each day, one word of this petition was highlighted in worship and Bible study. Through creative, multi-lingual liturgies of Holy Communion that expressed the faith we share, the diversity within our Communion could also be celebrated. In these times of worship we felt the deep inter-connectedness of our Communion in ways that are possible on such special occasions.

The "daily bread" theme evoked discussions, particularly in village groups and public hearings, on food security, climate change, economic greed, illegitimate debt, human trafficking, HIV prevention, and gender justice.

"Today you have heard and honored our story." A high point of the Assembly was this response we heard from leaders of the Mennonite World Conference, as the Assembly asked forgiveness for violence done to Anabaptist Christians in Reformation times and its continuing legacies in Lutheran teaching. With us for this action were a cloud of ecumenical witnesses, who were a sign of the Body of Christ at this deeply moving moment. The experience of the power of forgiveness and reconciliation at this Assembly promises hope for the future – with Anabaptists but also as an example for other places where relationships are strained or broken. We returned to this spirit of repentance and forgiveness repeatedly in relation to a variety of issues throughout this Assembly.

Finally, we recognized the transitions which lie before us. Rev. Martin Junge, the General Secretary-elect, inspired the Assembly with his visions for the future of LWF. His forward-looking address was an important complement to the farewells we say at each Assembly, to Council members, staff and others who have become our friends over the time of their service. Approval of changes recommended for the renewal of the LWF allows us to move forward with a strengthened structure for the future.

We have been surrounded by the warm hospitality of our hosts in Germany and in the Evangelical Lutheran Church of Württemberg. They have welcomed us with thoughtfulness, imagination and great care. To return to Martin Luther's own country again was significant as we prepare for the anniversary of 500 years of reform in 2017.

We are including with this letter the Message of the Eleventh Assembly. We commend also to your attention the complete Message from the Assembly, and its Resolutions and Public Statements. In these documents the commitments of the Assembly can be more fully discerned. They are available on the LWF website, www.lutheranworld.org.

P.O. Box 2100, Route de Ferney 150
CH-1211 Geneva 2, Switzerland
Tel: +41/22-791 61 11; Direct: +41/22-791 64 52, 63 61
Fax: +41/22-791 66 30; E-mail: in@lutheranworld.org

LWF Eleventh Assembly
Stuttgart, Germany
20-27 July 2010

We leave Stuttgart with a sense of gratitude for what God has done through the LWF in its past and with prayers for its work in the future. We take home renewed commitment to the Communion and to one another.

To all of you around the world who could not be with us in the Assembly: you were daily in our thoughts and prayers. We ask now for your prayers also, that the work done at this Assembly bears rich fruit in the life of our Communion in the years to come.

Bishop Mark S. Hanson
Outgoing President

Rev. Dr. Ishmael Noko
General Secretary

July 2010

Message of the Eleventh Assembly

“Give, give us, give us today, give us today our daily bread”—a thousand voices joined in this theme song at the LWF Assembly in Stuttgart. Here is our message.

1. GIVE US TODAY OUR DAILY BREAD

- (1) In a time of “grabbing and keeping,” we once again become aware that true humanity is found in receiving and sharing. “We love because he first loved us. Those who say, ‘I love God,’ and hate their brothers or sisters, are liars; for those who do not love a brother or sister whom they have seen, cannot love God whom they have not seen. The commandment we have from him is this: those who love God must love their brothers and sisters also” (1 Jn 4:19–21).

The whole of creation is a gift and not our achievement. We start off our life by receiving: breath, nourishment, life itself.

As Christians we confess and affirm our dependence on God’s grace. God sustains us, grants us talents, intelligence, ingenuity. Through Christ, God gives us salvation; sets us free. In as much as we depend on God, we also depend on others and others on us. Jesus himself set an example—not only did he give abundantly, he also received love and care in being anointed by the unnamed woman (Mk 14:3–9).

Commitments and actions

- (2) Knowing that in the act of sharing both givers and receivers can be deeply transformed, we commit ourselves to foster the awareness of receiving and the blessing of giving,
- by saying grace at meal time to testify that we are dependent on God’s grace and giving
  - by showing gratitude to our fellow human beings for what we receive from them
  - by sharing the gospel of grace with the people around us, freely passing on what we have received
  - by sharing not only our material goods, but also our knowledge and know-how with others
  - by caring for the environment, which we do not own, so future generations may enjoy the fruits of creation and lead wholesome lives.

2. GIVE US TODAY OUR DAILY BREAD

- (3) We are a community with fellow Lutherans and all Christians and, beyond that, with people of all faiths and none. Through Christ each one of us can relate directly to God, but as children of God we are bound to one another. Because of our interdependence we need to make every effort to communicate across linguistic and other barriers.

-
- (4) We acknowledge that we face brokenness on all levels: in our Lutheran and Christian world, between different faith traditions, between humankind and the rest of creation. However, as Lutherans we testify that reconciliation is possible in Christ. This was witnessed to in the profound expression of repentance and forgiveness between Lutherans and Mennonites in this Assembly.
  - (5) As members of LWF, we each stand firm in our faith and heritage. With all our differences, we encourage each other to listen prayerfully to the stories and perspectives of others, seeking wisdom, theological knowledge and factual evidence to illuminate our discussions and deepen our learning as communion.
  - (6) Even though we long for agreement, we know that the basis of our communion is not shared opinion, but shared faith.
  - (7) Jesus showed us that each one—woman, man and child—is equally valuable and important before God. As a communion that rejoices in its diversity and recognizes this equal humanity,
    - we acknowledge that our own policy of gender justice is only partially implemented. We need further reflection and implementation. We believe that in order to be a legitimate and credible voice for gender justice in society, the church must first achieve gender justice within its own structures and practices. Churches should be ahead of their time in granting women and men the opportunity to develop and use to the full their God-given gifts. Realizing gender justice changes and re-values the roles of both men and women; new roles in churches for both may shift traditional roles in society.
    - we emphasize the inclusion of persons with disabilities in church and society.
    - we oppose all types of human trafficking and commodification of the human body.
    - we emphasize that children's needs vary: some suffer physical starvation and abuse, others spiritual starvation and neglect. Still others become victims of human trafficking or are forced to become child soldiers. Many societies fail fully to recognize children's rights and needs. When we put the rights, needs and welfare of children at the centre (Mk 9:36); we have a future much brighter than we can imagine.
    - we reject the oppression of and discrimination against people for reasons of ethnicity, nationality or caste. We express our support for the Dalit communities in their hopes and aspirations for a new tomorrow.

Commitments and actions

- We ask for gender education to be included in all theological study.
- We ask all churches to recommit to gender and generational justice and inclusiveness. Box-ticking is never enough.
- We ask the LWF and all member churches to facilitate exchanges for the sake of more widespread positive exposure to women in lay and ordained leadership.
- We refer to the resolution on human trafficking and relevant actions called for by this assembly.

- We endorse the message from the youth pre-assembly on the topic of sex education.
- We call for LWF and all member churches to make the rights and welfare of children a priority for future theology and action.
- We commit ourselves to continuing the dialogue with the Mennonites and the LWF and its member churches.

3. GIVE US TODAY OUR DAILY BREAD

- (8) “The creation waits with eager longing for the revealing of the children of God” (Rom 8:19). When people are transformed by the gospel, creation breathes a sigh of relief, and communities flourish. Where the gospel takes root, creation benefits.
- (9) We highlighted several issues that are of burning relevance today, as they have been for several yesterdays:
- **Food justice:** Recognizing adequate and nutritious food as essential to life, we are painfully aware that while large portions of the world population are impoverished and hungry, in other instances forty percent of food gets thrown away uneaten. This denies the fact that food is precious. The answer is not to fill empty bowls with cheap charity, but rather with the costly pursuit of justice for the sake of this and future generations. Direct support of the hungry and marginalized has to be combined with development and education. Our work has to empower people to fend for their own rights and live in dignity.
  - **Climate change:** We are aware that the window of opportunity for the reduction of greenhouse gas is shrinking. We realize that those who are most to blame often feel the least affected. As one consequence of this global crisis, some indigenous people are at risk of losing their ancestral land and culture.
  - **HIV and AIDS:** We recognize that the body of Christ is infected and affected; the church is both part of the problem and part of the solution. The churches’ silence or ill-advised recommendations have contributed to the ongoing spread of the pandemic. At the same time, churches are instrumental in providing information and education that result in effective prevention.
  - We recognize that in today’s world migration and issues connected with it are increasingly posing a challenge to social cohesion and political systems.
- (10) We acknowledge the large amount of work that has been done in some of these areas. We anticipate a time when we no longer need to speak about such issues each day.

Commitments and actions

- **Food justice:** We refer to the resolutions and actions of this Assembly.

- As we are only beginning to understand the extent of the issue, our first priority should be to educate ourselves about the dynamics of food production and distribution in a globalized world.
- We ask the member churches to be actively involved in diaconal work with those suffering from food injustice and support the work of the LWF Department for World Service.
- Climate change: We refer to the resolutions and actions of this Assembly.
- HIV and AIDS: The rate of infection continues to exceed the rate of increased access to treatment. Hence the following actions are all of paramount importance.
  - Churches are asked to maintain the awareness of the disease, counteracting stigma and marginalization and ensuring the inclusion in church and society of those infected.
  - Prevention, treatment and care must be given equal priority. We call on all churches to consider how best to act on prevention of HIV transmission in their specific contexts.
  - Political commitment to achieve universal access to treatment is waning. We call on all governments to fulfill the promises they have made in this regard. This will enable people with HIV to live full and productive lives for the benefit of society.
  - The churches are invited to pursue their commitment to welcoming migrants who have emigrated for political, economic or climatic reasons.

4. GIVE US TODAY OUR DAILY BREAD

- (11) The world we live in is God's ongoing creation of which we as creatures are a part. For our living, we rely on basic gifts that we cannot produce such as the atmosphere, fertile soil and clear water. We are creative creatures, capable of developing skills and inventing technology to improve our lives as well as to jeopardize them.
- (12) Jesus says, "I have come that you might have life in abundance" (Jn 10:10). As Christians we are called to be good stewards of God's creation and to share its gifts equitably. However, we have been polluting, exploiting and destroying God's creation, therefore decreasing biodiversity and causing the basic necessities of life to deteriorate.
- (13) We are acutely aware of the environmental, social and economic unsustainability of many current patterns of behavior and practices in our global village. Our context today fails to provide a balance between these three pillars of sustainability. The ongoing global financial and economic crisis has shown us serious concerns regarding the unconstrained accumulation of wealth of the few at the expense of the many.

-
- (14) Illegitimate debts, incurred by unscrupulous lenders and borrowers, have plunged countries into deep financial crises, which are a major cause of hardship in affected societies.
- (15) Greed is a sin that contributes to current unsustainable practices and systems, and therefore must be confronted. It also fuels the injustice between rich and poor; between developed and developing countries and communities. We as Christians and churches repent of our complicity in this greed-driven culture.

Commitments and actions

- (16) Through our repentance and the forgiveness promised to us by God, as well as our daily rebirth in our baptism, we are strengthened to work for the renewal and rebirth of creation. Therefore we commit to promoting alternatives to prevailing economic systems so that God's gifts may be distributed in a more sustainable and just manner. In accordance with the resolutions of the LWF assembly we call on LWF and all member churches to give attention to concrete actions such as:
- consistent ethical investment policy and practice
  - purchasing policy that is responsible ecologically and socially
  - carbon dioxide neutral event management
  - ecologically sound means of transportation
  - sustainable practice in the ownership and use of land and buildings
  - good and transparent governance
  - sustainable management practices.
- (17) Furthermore we call upon the LWF and its member churches to
- advocate for the cancellation of illegitimate debts
  - promote sustainable development
  - raise awareness on environmental issues.
- (18) We look to a future where all share in the daily bread.

5. GIVE US TODAY OUR DAILY BREAD

- (19) Give us today our daily bread. *"What does this mean?... Daily bread includes everything that has to do with the support and needs of the body, such as food, drink, clothing, shoes, house, home, land, animals, money, goods, a devout husband or wife, devout children, devout workers, devout and faithful rulers, good government, good weather, peace, health, self-control, good reputation, good friends, faithful neighbors, and the like"* (Luther's *Small Catechism*).
- (20) The sacramental sharing of bread and wine obliges us to care for the daily bread of our societies (1 Corinthians 11:17-34). As a communion of small and large churches, we recognize that we fulfill the obligation of feeding the world physically and spiritually in

---

various ways, for instance through preaching the gospel, education and capacity building, social and political diakonia, advocacy, and effective communication

- (21) In an increasingly multicultural world, the need for dialogue and working together (diapraxis) grows more urgent daily. The fruits that are harvested from ecumenical and interfaith dialogue and diapraxis depend on the depth of knowledge and immersion in our own tradition. Being well grounded in our faith tradition enables us to be open, receptive, and hospitable to others.
- (22) We acknowledge that the climate crisis and issues of sustainability make dialogue and diapraxis between people of different faith traditions essential and may provide an impulse towards greater mutual understanding. This comes to expression in common advocacy and action.
- (23) We expect the LWF and its member churches to speak up loudly and prophetically.
- (24) Going out with this message, trusting the Triune God, we proclaim:

*As we face rising waters, hunger, and displacement,
God suffers with us.*

*As we mourn the distress and wounds of God's creation,
God weeps with us.*

*As we struggle for justice,
God struggles with us.*

*As we expose and challenge climate injustice,
God empowers us. **

*As we are troubled by divisions in and between our churches,
God challenges us to become what we already are in our baptism.*

*As we, in the light of the gospel, discover the reforming power of diversity and tension,
God inspires us to repentance, reconciliation, and renewal.*

*As we dare to face the challenges of giving and receiving, of sharing,
God creates God's people into newness.*

*(God, Creation and Climate Change, p. 129)

S T A T E M E N T
Action on the Legacy of Lutheran Persecution of "Anabaptists"

When Lutherans today realize the history of Lutheran - Anabaptist relationships in the sixteenth century and beyond as it is presented in the report of the Lutheran - Mennonite International Study Commission, they are filled with a deep sense of regret and pain over the persecution of Anabaptists by Lutheran authorities and especially over the fact that Lutheran reformers theologically supported this persecution. Thus, The Lutheran World Federation, A Communion of Churches wishes to express publicly its deep regret and sorrow.

Trusting in God who in Jesus Christ was reconciling the world to himself, we ask for forgiveness - from God and from our Mennonite sisters and brothers - for the harm that our forbears in the sixteenth century committed to Anabaptists, for forgetting or ignoring this persecution in the intervening centuries, and for all inappropriate, misleading and hurtful portraits of Anabaptists and Mennonites made by Lutheran authors, in both popular and scholarly forms, to the present day.

We pray that God may grant to our communities a healing of our memories and reconciliation.

We commit ourselves:

to interpret the Lutheran Confessions in light of the jointly described history between Lutherans and Anabaptists;

to take care that this action of the LWF will bear fruit in the teaching of the Lutheran Confessions in the seminaries and other educational activities of our member churches;

to continue the exploration of unresolved issues between our two traditions, in particular baptism and relations of Christians and of the Church to the state, in an atmosphere of mutual openness and the willingness to learn from each other;

to affirm the present consensus, gained by the experience of our churches over the centuries, in repudiating the use of the state's power either to exclude or enforce particular religious beliefs; and to work towards upholding and maintaining freedom of religion and conscience in political orders and societies, and

to urge our international bodies, member churches, and in particular our congregations, to seek ways to continue and deepen relations with the Mennonite World Conference and with local Mennonite communities through common prayer and Bible study, shared humanitarian engagement, and common work for peace.

The Program Committee for Ecumenical Affairs will submit the following recommendation to the Council:

It is recommended: to receive with appreciation the report, *Healing of Memories; Reconciling in Christ*, from the Lutheran - Mennonite International Study Commission, 2005-2009;

to commend the members of the Commission for their thorough and important work;

to thank the Strasbourg Institute for Ecumenical Research for its special support for this Commission;

to inform the International Lutheran Council about the report, *Healing Memories, Reconciling in Christ* and this Statement, and to invite its participation in affirming regret and sorrow over the Lutheran persecution of Anabaptists;

to ask the General Secretary to send this report to the LWF member churches for information, study and discussion, and possible response;

to provide delegates to pre-assemblies access to the report and the Statement and to request that they discuss them at their meetings;

to approve this Statement and to recommend it for adoption at the Assembly in Stuttgart, Germany in 2010.

kronikk

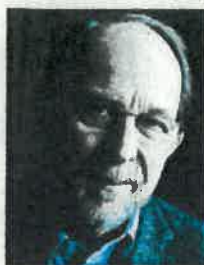

Foto: Heidi Marie Lindekleiv

Sven Oppegaard er assisterende generalsekretær i Mellomkirkelig råd. Var ansvarlig for økumeniske relasjoner og læresamtaler i Det lutherske verdensforbund fra 1997 til 2006. Har blant annet vært norsk prest i Sveits (Sjømannskirken), domprost i Nidaros, lektor ved Det praktiske teologiske seminar (Universitetet) og sokneprest i Hamarøy.

MENNONITTER

Luthersk tilgivelse

Lutheranerne har nå bedt om tilgivelse for forfølgelsen av de såkalte «gjendøperne».

Under Det lutherske verdensforbunds generalforsamling i Stuttgart 20. – 27. juli i år, ble det gjennomført en spesiell økumenisk markering. I nærvær av ledere i *Mennonite World Conference*, ba representantene for den verdensvide lutherske kirkefamilie – etter anbefaling fra LVFs råd – om tilgivelse fra Gud og mennonittiske søstre og brødre for hva lutheranerne på 1500-tallet forvalgte av tortur og drap overfor datidens gjendøpere, som mennonittene anser som sine åndelige forfedre.

Vi kjenner gjendøperne i dag først og fremst fra de fordømmelsene vi finner i Den augsburgske bekjennelse (CA) av 1530. Gjendøperne ble betraktet med stor skepsis både fra katolsk og protestantisk side. De ble sett som en trussel fordi de nektet å døpe barna sine mens de var små, og ble dermed oppfattet som svermere som brøt med den kristne grunnkulturen.

De ble også sett som en trussel av sosiale grunner. De nektet nemlig å avlegge ed, å gjøre offentlig verv og gjøre militærtjeneste. Dette ble ansett som en alvorlig fare for den sosiale og politiske orden. «Gjendøperne» var imidlertid ingen ensartet gruppe. Derfor er ikke fordømmelsene i CA alltid like treffende.

Samlende leder. De kristne venstreløstrikale på reformasjonstiden hadde ulike ledere på forskjellige steder. Navnet «mennonitt» går tilbake til Menno Simons (1496–1561), som var fra Friesland. Han ble i en viktig periode den mest samende lederen; og la grunnlaget for den tradisjonen som kom til å samle de senere mennonittene.

Foruten at de ikke praktiserer barnebaptisme, har mennonittene i dag det felles at de er pasifister, og ser sin åndelige, martyrpregede historie direkte tilbake til reformasjonstiden da gjendøperne ble forbrømt, torturert og fordrevet, og kanskje så mange som 2.000 ble drept.

På verdensbasis er det i dag ca. 1,5 millioner mennonitter. Det er et bredspekket kirkesamfunn, fra de konservative amish i Nord-Amerika som vi kjenner fra deres karakteristiske klesdrakt og skepsis til moderne teknologi, til kriste menigheter som ikke skiller seg ut

med sin fremtoning. De største gruppene mennonitter finner vi i USA og Canada, men de er godt representert også i Nederland, Tyskland, Frankrike og i flere afrikanske land.

Mennonittenes internasjonale organisasjon heter *Mennonite World Conference – A Community of Anabaptist Related Churches*, og har sete i Strasbourg. De er fullt klar over den økumeniske vanskeligheten som knytter seg til betegnelsen «Anabaptist» – som jo betyr gjendøper. Og gjendøp inngår ikke som noe program i deres dåpspraksis. Bruken av denne selvbetegnelse har rett og slett å gjøre med deres sterke tilknytning til sine forfulgte forfedre. Forholdet til lutheranerne er naturlig nok komplisert. De er klar over sin gjeld til Luther og reformasjonen, men bærer samtidig med seg smerten over å ha vært forkastet av dem, og å ha blitt forfulgt både av lutheranere og katolikker.

Ødelegger. CAs fordømmelser hadde en reell innvirkning på myndighetenes holdning til gjendøperne. Og det var noe av deres hensikt at de skulle ha nettopp det. De lutherske reformatorene forsvarte dessuten forfølgelsen av gjendøperne direkte. Et skriv fra 1536, undertegnet av Luther, Melancthon, Bugenhagen og Caspar Cruciger, har overskriften «At den sivile myndighet har plikt til å bruke fysisk avstraffelse av gjendøperne: Noen betraktninger fra Wittenberg» (1536).

Her heter det blant annet at «de anførte lærepunkter hos gjendøperne er gale og djævelske, og det er klart og åpenbart at de direkte ødelegger utøvelsen av sivil myndighet.» Av dette følger det «at øvrigheten er forpliktet til å motstå slik lære som oppviglerisk, og straffe med fysisk makt – etter omstendighetene også med sverd – gjenstridige personer, enten de er gjendøpere eller andre, som holder fast ved et eller flere av disse lærepunktene.»

I 1980, det året da de lutherske kirken feiret 450-års jubileet for CA, var mennonittene også invitert til å delta i feiringen. Men de var, naturlig nok, i tvil om hvordan de skulle forholde seg til en festlig markering av et dokument som fordømmer dem. Da dette problemet ble

klart for lutheranerne, og de merket den fredelige og forsonende holdningen som mennonittene selv viste, ble det forbedret og vedtatt en uttalelse fra LVFs eksekutivkomité som møttes i Augsburg for nøyaktig 30 år siden, den 11. juli 1980. Her erkennes det at CAs fordømmelser av holdninger på reformasjonstiden skapte smerte og lidelse, og at de fordømte holdningene ikke er til stede på samme måte i dag. Det oppfordres til at CAs 450-års jubileum blir preget både av takknemlighet og botferdighet.

Denne erkennelsen fra LVFs side førte til at offisielle luthersk-mennonittiske dialoger ble gjennomført i Frankrike (1981–1984), Tyskland (1989–1992), og USA (2001–2004). Alle disse nasjonale dialogene kom frem til at fordømmelsene av gjendøperne i CA ikke gjelder mennonittenes lære i dag. Men fullt så entydig var nok ikke de teologiske realitetene.

Internasjonal. I 2002 besluttet LVFs råd, sammen med Mennonite World Conference, å etablere en internasjonal luthersk-mennonittisk studiekommisjon. Den arbeidet i fire år fra 2005 til 2008, og kom frem til rapporten *Healing Memories: Reconciling in Christ. Report of the Lutheran – Mennonite International Study Commission*. Denne rapporten ble lagt

«Mennonittene ser sin åndelige, martyrpregede historie direkte tilbake til reformasjonstiden da gjendøperne ble fordømt, torturert og fordrevet, og kanskje så mange som 2000 ble drept»

frem på LVFs rådmøte i oktober 2009, og vil bli distribuert som trykt bok på LVFs generalforsamling i sommer.

Kommisjonen slår fast at når det gjelder fordømmelsene i CA artikkel 9 (om dåpen) og artikkel 16 (vedrørende samfunnsansvar), representerer de saker hvor det fremdeles foreligger teologiske forskjeller mellom de to tradisjonene. Når det gjelder artikkel 5 (vedrørende nådemidlenes nødvendighet), artikkel 12 (vedrørende fullkommenheten) og artikkel 17 (vedrørende de evige straffer), treffer de, etter kommisjonens vurdering,

verken læren hos nåtidens mennonitter eller hos dem de oppfatter som sine forgjengere på reformasjonstiden.

Det å klargjøre innholdet og effektene av kirkelige fordømmelser av annerledes troende i tidligere tider, og å stadfeste når de ikke gjelder nåtidens læresituasjon, er meget viktig i økumeniske bestrebelse. I dette internasjonale studiet har dette, som det fremgår ovenfor, bare delvis ført frem.

Men siden det viste seg at historien med forfølgelser og marginalisering også i dag virker inn på de to tradisjonenes innbyrdes relasjoner, ble det enighet om at arbeidet for en vesentlig del skulle bestå av felles historieskrivning om anabaptistisk – lutherske relasjoner i det 16. århundre. På den måten er dette et nytt og viktig eksempel på økumenisk «helbredelse av minner».

Forpliktelse. I oktober 2009 vedtok LVFs råd et forslag til uttalelse fra den forestående generalforsamlingen. Her oppfordres det til å be om tilgivelse «fra Gud og våre mennonittiske søstre og brødre – for den skade våre forfedre i det 16. århundre forvalgte overfor gjendøperne, for å ha glemt eller latt være å tenke på denne forfølgelsen i de etterfølgende århundrene, og for alle upassende, misvisende og sårende bilder som lutherske forfattere har tegnet av gjendøperne og mennonittene, både i populære og vitenskapelige skrifter frem til denne dag.»

Uttalelsen inneholder også en forpliktelse til å forkaste statlig bruk av makt til enten å utelukke eller påtvinge visse religiøse holdninger, og å arbeide for å skape og opprettholde religionsfrihet og samvittighetsfrihet i politisk og sosial sammenheng.

Fra mennonittisk hold er gjennomføringen av denne internasjonale studien, og forberedelsen av den forestående handlingen i Stuttgart, blitt møtt med takknemlighet. Den blir ansett som et viktig bidrag til at mennonittene selv kan bearbeide sitt forhold til en arv med mye smerte på en måte som kan bringe både befrielse og fornyelse i tiden som ligger foran.

LES MER

• Side 14:
Les mer om mennonittene

Nå får de unnskyldning

Gjendøperne ble fordømt av lutheranerne, jaktet på og drept. Nå ber lutheranere om tilgivelse.

Menonitter er kristne som stammer fra reformasjonstidens doperbevegelse. Disse ble forfulgt og drept – med velsignelsen til andre kirkeledere.

Førrige uke ba representanter for lutherske kirker over hele verden om tilgivelse overfor Gud og menonitter for dette. Det skjedde på en botsgudstjeneste under Det lutherske verdensforbunds (LVFs) generalforbunds i Stuttgart, Tyskland.

Heidi Marie Lindekleiv.
STUTTGART/WEIERHOF, TYSKLAND

– **Unikt.** – Kirkehistorisk, fastslår etikkprofessor ved Menighetsfakultetet Gunnar Heiene, en av flere nordmenn som var til stede i Stuttgart.

– Det er en unik handling i nåtiden som synliggjør tydelig at den lutherske kirke innrømmer det som har gått galt, forholder seg til fortiden, beklager det og skaper en ny fremtid ved å markere at «nå går vi videre», sier Heiene.

Lutherske bekjennelsesskrifter slår fast «Vi fordømmer» om

viktige punkter i gjendøpernes lære.

– Lutheranere i dag erkjenner og beklager dypt at Luther og Melancthon teologisk støttet forfølgelsen og til og med avrettelsen av gjendøpere, i strid med deres egen tidligere innsikt om konflikter om sann og falsk lære som måtte løses ved hjelp av Guds ord, og ikke ved sverdet, sa Theodor Dieter, direktør ved Instituttet for økumenisk forskning i Strasbour, under gudstjenesten.

Han har sittet i en studiekommisjon som de siste årene har undersøkt forholdet mellom de to tradisjonene. Selv om viktige spørsmål fortsatt skiller, mener kommisjonen at ikke alle ut-sagn i bekjennelsesskriftene er å regne som sakssvarende for hva menonittene lærte eller lærer.

Drept. Mange menonitter måtte bøte med livet på reformasjonstiden. I enkelte tilfeller var dødsstraffen rett og slett drukning. Etter forfølgelsene skrev menonittene ned martyrfortellingene, som fortsatt spiller en viss rolle i den menonittiske selvforståelsen. Under botsgudstjenesten ble det lest fra disse. Senzenina («Hva har vi gjort»), en sørafrikansk salme, ble sunget, og vitnesbyrd ble båret frem av menonitter og lutheranere.

– Vi er dypt rørt over botsånden og at dere søker tilgivelse, sa Danisa Ndlovu til LVF-møtet. Ndlovu er president i Menonite World Conference, og var

en av flere menonittiske representanter til stede.

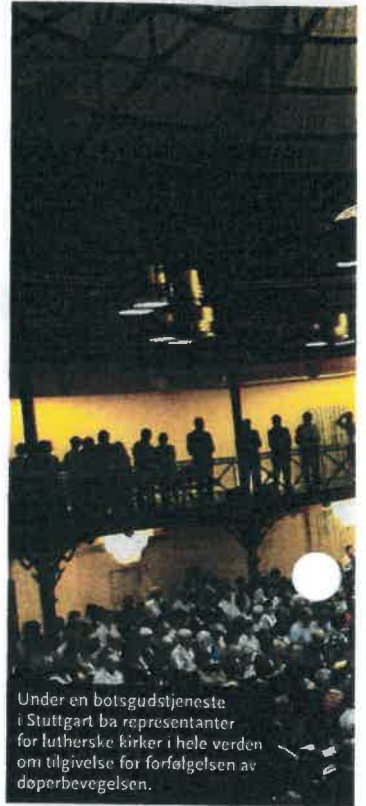
Olje. Imidlertid opplevde en del at selve seremonien fikk et trøblete uttrykk, i det en slags oljestafett ble gjennomført. Først ble små begre med olje sendt rundt i forsamlingen. Oljen ble brukt til å tegne korsmerker. Først tegnet naboen et korsmerke på din hånd. Deretter skulle man selv tegne korsmerke på neste person, mens man sa «Gud gir deg et nytt hjerte og en ny ånd»

Heiene var en av skeptikerne, og mener det lett kunne minne om individuell syndsforlatelse. – Men jeg velger å se på det som en symbolhandling, sier Heiene.

LES MER :

• side 22
Les kronikk om forsoningsarbeidet på

VL.NG – mer å lese

Under en botsgudstjeneste i Stuttgart ba representanter for lutherske kirker i hele verden om tilgivelse for forfølgelsen av doperbevegelsen.

Landsbyen der tiden står stille

Rett ved grensen til Sveits ligger Weierhof, en stille landsby med en liten kirke og late katter som koser seg i gresset på gårdstunene. Om lag 100 mennesker bor her i den eldste delen av Weierhof.

– Bare to familier er ikke menonitter, sier Gary Waltner. Han er selv menonitt og bor i et av de gamle bindingsverkshusene.

Menneskejakt. «Europas svar på Amish-folket» kunne vært en perfekt måte å introdusere dem på. Hadde det ikke vært for at det var stikk motsatt. Amish-folket, kjent for sin tradisjonelle livsstil i små, lukkede samfunn, er snarere etterkommere av menonittene.

Utspringet til doperbevegelsen regnes som byen Zürich i Sveits. De var i sterk opposisjon til makthaverne, og ble stemplet som kriminelle etter om de praktiserte troendes dåp, noe som ble regnet som ulovlig. De ble tvunget på flukt, gjemte seg i dalene, men hadde «Teuerjäger», doperjegere, i hælene.

Deler av doperbevegelsen slo seg ned her i Weierhof. I dag er det en stille by i Sørvest-Tyskland, der menonittene blir stadig færre i takt med sekularisering og nedadgående fødselstall.

Fortsatt finnes gamle gårdshus i Sveits med egne gjemmesteder hvor doperbevegelsen kunne gå i skjul hvis fienden var i egnen. Imidlertid fantes venner, familie og naboer som hjalp flyktningene. Og forholdet til dem splittet doperbevegelsen. Liberale krefter mente disse «døperhjelperne» ville komme til himmelen på grunn av sine gode hjerter og sitt mot, mens en teolog med navn Jakob Amman var uenig:

De hadde ikke tatt steget ved å la seg døpe – og ville ikke nå himmelen, fastslo han. Amman ble grunnleggeren av Amish-folket, som i dag hører til blant de mest konservative gruppene innen doperbevegelsens amerikanske gren.

Hatter. Du kjenner dem på hatten. Klesdrakten brukes helt bevisst for å vise hvem du er og hvilken menighet du til-

hører. Waltner viser frem et par eksempler som befinner seg i et menonittisk arkiv og forskningscenter som har hus her i Weierhof. Waltner reper at den ene hatten er nøyaktig lik hva ortodokse jøder bruker.

– Tradisjonalismen er særlig sterk i USA, hvor de ikke opplevde opplysningstiden på samme vis som oss i Europa, sier den pensjonerte historikeren. – Bevegelsen er et barn av hu-

manismen. Når skilte man lag med den frie tanke?

– Bevegelsen besto opprinnelig av intellektuelle og byfolk, men da lederne ble utslattet og tilhengerne flyktet til småsteder, ble gruppemoraliteten endret. Det neste århundret tilhørte konservatismen. Bøkene deres ble trykket opp, og de tviholdt på sine gamle tradisjoner.

Også i Europa finnes egne menonittsamfunn, hvorav en-

Werner Gallé (f.v.) har bodd i Weierhof hele livet med unntak av to år. Gary Waltner har bodd her siden han var i 20-årene. Han er fra et menonittisk tysksettet småsamfunn i USA, men fant kjærligheten her i Weierhof.

Alle foto: Heidi Marie Lindekleiv

«Vi er dypt rørt over botsånden og at dere søker tilgivelse»

Danisa Ndlovu, president i Mennonite World Conference, til LVF-møtet

Younan ny lutherspiss

Heidi Marie Lindkleiv

heidiml@vl.no

22 310 427

MENNONITTER

Døperbevegelsen regnes som reformasjonstidens «venstreradikale». Deres årsted regnes gjerne som Sveits. Her fantes grupper som holdt seg strengt til Bibelens ord, mente at reformasjonen skulle gjennomføres på den måten at alt som ikke var befalt i Bibelen skulle avskaffes. De gikk i mot barnedåp, mente at menighetene skulle bestå bare av troende mennesker, hadde en streng kirketukt, og var innbitte motstandere av folke- og statskirkeformen.

Både katolikker og evangeliske reformatorer tok avstand fra dem. Luther og Melancthon mente de burde straffes siden de ikke ville gjøre borgerplikter og «vår gudsbespottere».

En betydningsfull teolog i bevegelsen var Menno Simons fra Friesland. Etter ham har bevegelsen fått navnet mennonitter.

Kilde: «Kirke og misjon gjennom 2000 år» av Brynjar Haraldse

Den palestinske biskopen Munib Younan ble lørdag valgt til ny president for Det lutherske verdensforbund (LVF) av kirkeparaplyens generalforsamling, som i år finner sted i Stuttgart. 300 stemte for Younans kandidatur, 23 mot, mens 37 stemte blankt. Younan har tidligere vært visepresident i LVF.

Liten kirke. Younan var nominert av den asiatiske regionen, og var eneste kandidat. Han overtar etter amerikanske Mark S. Hanson som har innehatt vervet siden forrige generalforsamling i Winnipeg, Canada, i 2003.

Younan er biskop av en av de minste medlemskirkene: Den evangelisk-lutherske kirke i Jordan og Det hellige land (ELCJL). Denne springer ut av tysk misjonsarbeid, og Younan er den tredje palestineren som er biskop her.

– Valget av meg er et klart tegn på hva som er oppnådd gjennom misjon og diakoni i Asia, sa Younan til generalforsamlingen etter valget. Han viste tilbake på valgtalen han hadde holdt en time i forveien, hvor han la vekt på at sitt første møte med LVF var gjennom skolen, hvor LVF delte ut kakao til barna.

Younan leverte en ildfull tale, der han lovet å jobbe for å løfte frem klimasaken, gjeldslette, kjønnsdiskriminering og korrupsjon. Han mener LVF må fortsette å fokusere på fellesverdier for slik «å motsette seg ekstremisme og fremmedhat, særlig antisemittisme og islamofobi».

Kairos. Younan vil være kjent for mange nordmenn på grunn av ELCJHLs deltakelse i dialogarbeid i Midtøsten. Han er født av palestinske flyktninger i Øst-Jerusalem, og er en av flere ledere som har skrevet under på Kairos-dokumentet. Gjennom dokumentet tolker palestinske kristne situasjonen i lys av sin tro, og uttrykker at «den militære okkupasjonen» er «en synd mot både Gud og mennesker».

Nytt råd. Mellom generalforsamlingene er det Rådet som sitter med øverste ansvar i LVF. Delegatene i Stuttgart valgte 26 kvinner og 22 menn til å sitte i dette. Deriblant de to nordmennene Helga Haugland Byfuglien og Jenny Skummsnes Moe fra Den norske kirke. Rådet vil ha ansvaret med å gjennomføre den varslede omstruktureringen av LVF, som Vårt Land omtalte blant annet fredag.

«Før var religion en stor del av livet til alle, men dette sviner også blant oss»

Gary Waltner, mennonitt

Gary Waltner hører til døperbevegelsen anno 2010. – Vi har bedre rykte enn vi fortjener, mener han.

Mennonitter har spredt seg til alle hjørner av verden. Klesplagg, og særlig hatter, kjenner de ulike av de mest tradisjonelle mennonittiske gruppene.

del lever ganske adskilt fra stor-samfunnet

– Men det finnes egentlig ikke noe slikt som «mennonittene» i bestemt form. Vi består av mange helt uavhengige grupper spredt over hele verden. Konservativ som liberale, sier Waltner.

Kritisk. Mennonitter er anti-hierarkiske som få, og Waltner spør derfor med hvilken autoritet den mennonittisk-lutherske dialogen føres:

– World Conference of Mennonites koordinerer en del ar-

beid for de ulike gruppene, men vi mennonitter har jo aldri vært gode venner av store dogmatiske trosbekjennelser.

– *Hva betyr unnskyldningen fra lutheranerne?*

– Ikke mye. Det hele er «zeitgeist», tidsånd. Den økumeniske bevegelse er noe som uansett er i blant oss, i det vi kan snakke med hverandre. Og jeg kan ikke be om tilgivelse for det som noen andre har gjort. Jeg ville heller brukt ord som «urett har blitt begått i fortiden».

– *Hvorfor mener du at en tilgi-*

velsesbønn bare kan være personlig?

– Fordi det er nettopp det livet er. Vi er personer som har personlig kontakt med hverandre.

Udøpt. Den amerikanske døperbevegelsen fikk etter krigen innflytelse i det mange mennonittiske pasifister dro for å gjøre ulike former for siviltjeneste i Europa. Det gjorde også Waltner. Han giftet seg og ble værende her i Weierhof.

– Mennonitter har i dag et mye bedre rykte enn vi fortjener, mener Waltner.

Han tenker på ikke-volds-linjen og fromhetslivet som mange gjerne forbinder med mennonittene:

– Jeg tror ikke vi lever opp til hva forfedrene gjorde. Det handler om samfunnsutviklingen. Før var religion en stor del av livet til alle, men dette sviner også blant oss.

At hans yngste sønn ikke har latt seg døpe på tross av at han har passert 30 år gjør ham trist:

– Han går i kirken, men tror ikke han har den rette tro til å la seg døpe, sukker Gary Waltner.

Rapport fra Pre-Assembly Youth Conference, Dresden, 11.-16.07.2010

v/Anders Møller-Stray

Ungdommenes pre-assembly ble avholdt uken før selve generalforsamlingen, i Dresden. Den lutherske kirke i Saxen var medarrangør sammen med LVF, og dens ungdomsavdeling satte sitt preg på arrangementet. Pre-assemblyet startet med gudstjeneste om morgenen, søndag 11. juli, og varte til påfølgende fredag kveld. Flesteparten av ungdomsdelegatene (delegatene på under 30 år), samt alle stewards deltok; stewards og ungdomsdelegater deltok på lik linje. (Mange var ikke klar over skillet før de ankom Stuttgart). Blant ungdomsdelegatene, dog ikke blant stewardsene, var det en tydelig overvekt av kvinner (over 70%). Dette skyldes antakelig at mange kirker ønsket å fylle opp kvinnekvoten og ungdomskvoten med de samme delegatene, for å kunne sende så mange godt voksne menn som mulig.

Rammen rundt Pre-assemblyet var et ungdomsherberge få kvartal unna byens sentrum, samt møtelokaler i nabohuset. Det satte et tydelig og negativt preg på arrangementet at disse lokalene ikke hadde noen form for aircondition, mens temperaturen lå mellom 35 og 40 grader hver dag under arrangementet.

Sosialt

I tillegg til å frembringe en uttalelse fra ungdommene til generalforsamlingen, var det et viktig mål med ungdomspre-assemblyet at ungdommene skulle få den nødvendige trygghet til å delta på lik linje med eldre og mer erfarne delegater i Stuttgart. En viktig forutsetning for dette var å bygge en fellesskapsfølelse mellom de unge delegatene. Derfor utgjorde sosiale aktiviteter en viktig del av samlingen. Dette skjedde dels ved planlagte aktiviteter; som byvandring, kulturkveld, elvebåttur, og VM-kamper på storskjerm. I tillegg ble det lagt godt til rette for uformell sosialisering, ved at ungdom fra de lokale menighetene åpnet en gratis coctailbar i bakgården til møtelokalet. De sosiale bånd ble knyttet så sterkt at flere delegater opplevde større tilhørighet til ungdomsgruppen enn til sine respektive kirker under selve generalforsamlingen.

Det vanskelige spørsmålet

Homofilisaken dukket opp som tema under en presentasjon av ett av LVFs ungdomstiltak de senere år, tiltaket *Gay with God*; en temadag på et luthersk fakultet i Heidelberg. Enkelte ungdomsdelegater reagerte på presentasjonen. Diskusjonen ble stoppet av arrangementsledelsen, og det ble i stedet gitt rom for en samtale om homofilisaken etter at dagens program var gjennomført. Deltakelse i samtalen var frivillig, likevel møtte langt de fleste opp. I stedet for en tirade av argumenter og motargumenter, fungerte samtalen slik at alle som ønsket det, gav en kort presentasjon av sitt syn og bakgrunnen for dette. Denne samtalen fungerte samlende, og flere gav uttrykk for å ha fått en ny forståelse av saken. Noen manglende aksept av kirker som tenkte annerledes enn ens egen, var det heller ikke å spore.

Viktige taler

Ungdomspreassemblyets hovedtale ble holdt av biskop Zephania Kameeta fra Namibia. Han åpnet talen med å vise til seg selv som en representant for fortiden; delegatene og stewardsene som representanter for fremtiden; og nuet som et sted der vi kan jobbe sammen for å forme fremtiden. Han erklærte videre at vi sammen er fremtidens foreldre. Deretter gikk han videre til å snakke ut fra generalforsamlingens tema, «Gi oss i dag vårt daglige brød». At alle får sitt daglige brød så han på som en forutsetning for rettferdighet, fred og lovsang i vår kirke. Han omtalte videre den urettferdige fordelingen av matvareressursene vi ser i verden som en

skandale, og denne skandalen mente han vi som unge må ta et initiativ for at LVF skal gjøre til sitt hovedmål å arbeide mot. Vi må arbeide mot myndighetene, på de fattiges vegne. Fordelingsproblematikken kalte han en strukturell synd, der problemet ikke er de fattige, men de rike.

Den neste viktige talen ble holdt i form av en forberedt samtale (et slags talkshow) med Martin Junge (LVFs nye generalsekretær) og den nye lederen av Department for Mission and Development. De vektla begge at *det daglige brød* bør tolkes så vidt som mulig. De mente at lutherske kirker har en særlig utfordring i forhold til å inkludere ungdom i alternative kulturer og subkulturelle grupper. Kirkene må bli flinkere til å gi aksept til dem som er «utenfor», også uten å forvente at disse skal endre seg på noen måte. På generalforsamlingen håpet de at ungdommene kunne gi stadige påminnelser om hvor universelt vårt kall til å formidle det daglige brød er. LVFs mulighet som organisasjon til å utgjøre en forskjell i verden var i følge Junge og hans medsamtaler å jobbe sammen med andre NGOer i forhold til G20 og liknende globale politiske samarbeidsgrupper. I kjølvannet av finanskrisen mente de LVF hadde en god sjanse for å bli hørt i slike fora, fordi finanskrisen har bekreftet at LVF har hatt rett i sine tidligere uttalelser. I forhold til hvilke muligheter de unge hadde til å bringe sitt engasjement inn i kirkene, uttrykte de et ønske om å få flere ungdommer inn i lederposisjoner og lederstillinger. De henviste også til heftet «A church of ideas», med tanker om hvordan ungdom kan gi viktige innspill og bidrag til lutherske kirker verden over.

Det var også flere andre prominente talere som kom med hilsener til ungdomspreassembledet, både kirkelige ledere og verdslige politiske ledere.

Saksarbeidet

Saksarbeidet fungerte slik at deltakerne i plenum kom opp med forslag til overskrifter. Overskriftene ble deretter fordelt på bord. Hvert bord hadde en plakat de kunne skrive relaterte tanker på, og rundt hvert bord ble det også diskutert mulige tanker rundt temaet. (Deltakerne gikk hver for seg fra bord til bord og valgte selv ut hvilke de syntes var mest interessante). Deretter ble notatene fra hvert bord systematisert i nye kategorier, litt mer generelle enn dem som hadde vært der i utgangspunktet. Til slutt fikk alle deltakere tre stemmer de kunne fordele for å velge hvilke tre tema som skulle behandles i sluttdokumentet. Tre tema ble valgt ut, redaksjonskomiteen (bestående av frivillige blant deltakerne) utarbeidet et forslag til dokument, og dette ble drøftet på tre plenumssesjoner og til slutt vedtatt.

I tillegg til å arbeide med innholdet i sluttdokumentet, arbeidet vi også i workshops med forskjellige presentasjonsformer, både med tanke på hvordan dokumentet kunne presenteres på selve generalforsamlingen, og også med tanke på hvordan det kan brukes videre og bli bevisstgjort rundt i de lutherske kirkene verden over.

Uttalelse til generalforsamlingen

Uttalelsen var inndelt i tre hoveddeler: Bærekraft, rettferdighet mellom kjønn og ungdommens rolle i LVF.

Bærekraftsspørsmålet ble knyttet opp til fordeling og miljøproblematikk, særlig global oppvarming. LVF ble oppfordret til å gå foran med et godt eksempel og å arbeide for mest mulig klimanøytrale møter og generalforsamlinger. I tillegg ble generalforsamlingen oppfordret til å vedta en uttalelse med oppfordring til en mer bærekraftig utvikling av verdensøkonomien. En slik utvikling ble også medlemskirkene oppfordret til å arbeide for.

Vedrørende rettferdighet mellom kjønn, ble lik rett til utdanning, nødvendigheten av å arbeide mot kommersialisering av kropper, og nødvendigheten av at kirkene tilbyr relevant og åpen undervisning om seksual- og samlivsetikk overfor ungdom særlig, vektlagt. I tillegg uttrykker ungdomspre-assemblyet enighet med kvinnes pre-assembly om at lik rett til ordinasjon for begge kjønn er et mål det må arbeides videre mot.

Vedrørende ungdommers rolle i LVF ble det trukket fram at unge lutheranere må gis lettere tilgang til informasjon om hva LVF er; mange av de unge delegatene og stewardsene gav uttrykk for manglende kunnskap om organisasjonen før de ble bedt om å være med på generalforsamlingen. Videre ble det påpekt at unge kan være en særlig ressurs i forhold til språk; det ble hevdet at organisasjonen kan spare mye på å la unge medlemmer på nasjonalt og regionalt nivå ta seg av oversettelsen av saksdokumenter, fremfor å bruke dyre profesjonelle oversettere i Sveits. Til slutt ble det bedt om at LVF oppretter regionale ungdomskomiteer, i første omgang gjerne bestående av delegatene og stewardsene fra generalforsamlingen i Stuttgart.

Uttalelsen ble så avsluttet med en sterk (dog kanskje historisk noe ukorrekt) påminnelse om at Jesus, ut ifra sin alder, ville vært en ungdomsdelegat dersom LVF hadde hatt en generalforsamling på den tiden han hadde sin mest aktive fase. Dette var tenkt som en advarsel mot å ikke ta ungdommenes uttalelser alvorlig.

Generalforsamlingen

På generalforsamlingen hadde ikke stewardsene andre påvirkningsmuligheter enn å delta i Village Groups og å snakke med andre (ungdoms)delegater. Hovedansvaret for å følge opp uttalelsen fra ungdomspre-assemblyet lå på ungdomsdelegatene. Ungdomsdelegatene møttes hver gang det forelå et utkast fra referansekomiteen på generalforsamlingen, for å gjennomgå utkastet med henblikk på i hvilken grad tanker fra ungdomspre-assemblyets uttalelse var nevnt eller uteblitt. Der ungdomsdelegatene ønsket endringer, fordelte de ansvar for å komme med disse (jeg fikk selv gleden av å fremme noen av disse i generalforsamlingens plenumssesjoner, med vekslende hell).

Ungdomsdelegatene fikk, sammen med stewardsene, en halvtime på selve generalforsamlingen til å presentere sine synspunkter fra ungdomspre-assemblyet. Dette ble gjort ved hjelp av drama, film, sang og korte innlegg, og ble besvart med stående applaus fra de øvrige delegater.

I tillegg bidro flere av ungdomsdelegatene med andre uttalelser på generalforsamlingen. Det var tydelig at treningen og tryggheten fra ungdomspre-assemblyet kom godt med, for de unge delegatene håndterte prosedyrene rundt saksarbeidet på en bedre måte enn hva mange av de andre delegatene gjorde.

Veien videre

Det var et tydelig ønske blant stewardsene og de unge delegatene om å fortsette å holde kontakten, utveksle erfaringer, og arbeide videre mot målene som ble fastsatt i Dresden. Det arbeides med å skaffe finanser til en evalueringssamling for alle som var med i Dresden i 2012, og muligens også regionale møter i mellomtiden. I tillegg brukes e-post og sosiale medier flittig til utveksling av erfaringer og reaksjoner. Ungdommene ønsker å fungere som vaktbikkjer overfor både LVF sentralt og egne kirker lokalt, og samtidig å ta initiativ til å få gjennomført sine felles visjoner for en luthersk fremtid.

Rapport fra treplanting i Wittenberg 19.07.2010 v/Berit Hagen Agøy

I forbindelse med reformasjonsjubileet i 2017 har man i Wittenberg bestemt seg for å plante en Luther-hage med 500 trær, ett for hvert år siden reformasjonen. Trærne plantes nå slik at de vokser seg til en sval skog til 2017.

Man fant ut at det fantes nok statuer av Martin Luther i byen, og dermed kom ideen om å heller lage et levende monument, en stor hage hvor byens befolkning og tilreisende kan finne ro til avkobling og ettertanke. Ideen er inspirert av hva Luther svarte på spørsmålet om hva han ville gjøre hvis Herren kom tilbake i morgen. Luther skal ha svart at 'da ville jeg plantet et epletre i dag'.

Hagens midtpunkt er en steinsetting som er formet som en Lutherrose. Ut fra midten sprer 500 trær seg utover i hagen - symbolsk fra sentrum i troen og ut i verden. De midterste trærne er plantet av økumeniske partnere, som et symbol på det globale og økumeniske fellesskapet i Kristus.

Lutherske kirker og menigheter samt andre kirkesamfunn og økumeniske samarbeidspartnere, inviteres til å 'adoptere' et tre i hagen. På vegne av Den norske kirke 'plantet' og vannet (treet var alt plantet pga. årstiden) kirkerådsdirektør Jens-Petter Johnsen og generalsekretær Berit Hagen Agøy et 'norsk' tulipantre i hagen i forkant av LVFs generalforsamling i Stuttgart. Plantingen som var en del av en enkel liturgisk handling, var en spesiell og flott opplevelse.

Det skal også plantes et tre i Norge, trolig vil dette skje våren 2011.

Berit Hagen Agøy
30.08.2010

